REVISTA

orfeó català

MÈXIC

H.C.

SEGONA ÈPOCA / NÚM. 23 / PRIMAVERA DE 1993

1864 - 1992
Tota una experiència

Catalana Occident és una companyia d'assegurances sòlida i solvent. Una de les més importants i pròsperes de l'Assegurança Espanyola i de les més avançades d'Europa en tècniques de gestió i en descentralització de serveis.

Ocupa un dels primers llocs en volum de primes i posseeix una de les carteres més equilibrades i més diversificades de l'Assegurança Espanyola, amb un desenvolupament espectacular en les Assegurances de Vida.

Té establertes cent deu Sucursals pròpies a tot el territori espanyol i compta amb la més extensa xarxa d'Agents, d'alt nivell professional, dedicats de forma efectiva a la missió d'assessorament, consell i servei als Assegurats. La solidesa de 128 anys d'experiència i d'innovació constant, al servei dels Assegurats i dels Agents.

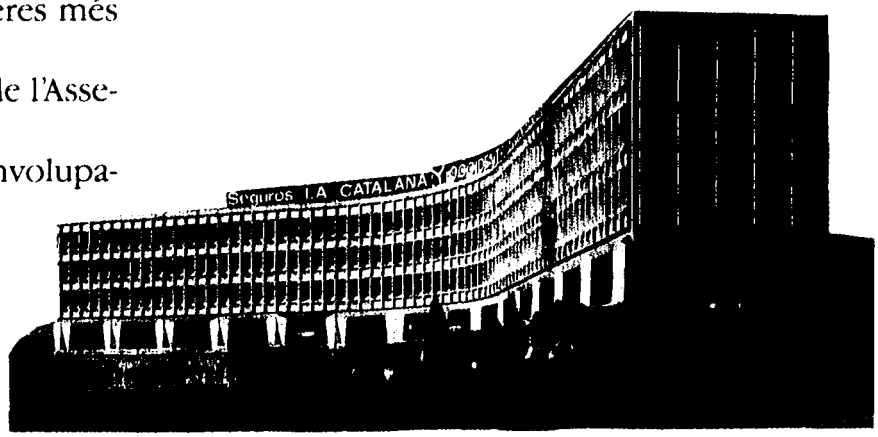

Assegurances CATALANA OCCIDENT

Aseguradors des de 1864

Oficines Centrals: Edifici Catalana Occident. Av. Alcalde Barnils - Zona Sant Joan
Tel. (93) 582 05 00 - 08190 Sant Cugat del Vallès (Barcelona)

HAMADA 700CD-NP

LA PREMSA D'OFFSET DOBLE OFICI AMB LA MÉS ORIGINAL ESTRUCTURA DEL SISTEMA DE NUMERACIÓ

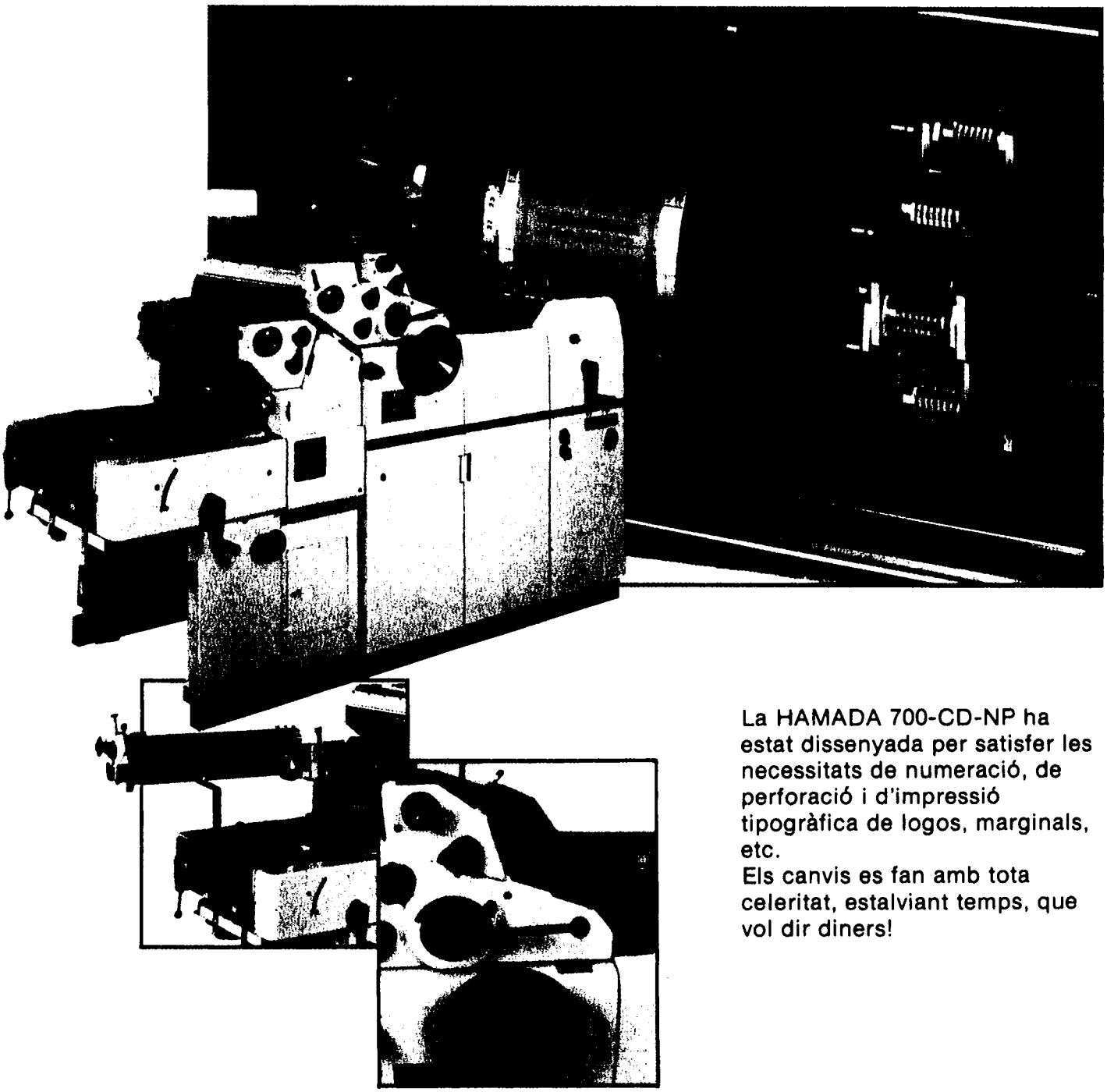

La HAMADA 700-CD-NP ha estat dissenyada per satisfer les necessitats de numeració, de perforació i d'impressió tipogràfica de logos, marginals, etc.
Els canvis es fan amb tota celeritat, estalviant temps, que vol dir diners!

NATIONAL PAPER & TYPE CO. fundada en 1900

National Paper & Type Co. de México, S.A. de C.V.

LORENZO BOTURINI Nº 64
C.P. 06800 MEXICO D.F.
TEL.: 588-8666 5 LINEAS
TELEX 1761101 NAPAME
FAX 5786747

BANC DE SABADELL

OFICINA DE REPRESENTACIÓN DEL BANC DE SABADELL A MÉXICO
FERNANDO REVILLA REPRESENTANT
Montes Urales Sur 723-3 Colonia Lomas de Chapultepec 11000 México D.F.
Tel. 202 35 37 202 27 [illegible] 202 35 50 Fax (525) 202 26 8[illegible]

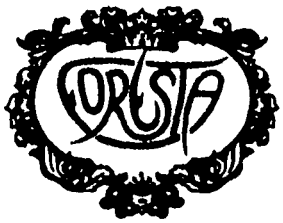

RESTAURANT I SALONS PER BANQUETS

EXPERIÈNCIA I DISTINCIÓ EN GASTRONOMIA I SERVEI

OBERT TOTS ELS DIES PER ESMORZARS I DINARS

AMFITRIÓ

JOAN PONSÀ I CALL

DISPOSA DE SALONS PER TOTA MENA D'ACTES DES DE 10 A 600 PERSONES

BATEJOS * COMUNIONS * BAR/MITZUA * GRADUACIONS * NOCES * ANIVERSARIS

* SEMINARIS * CONFERÈNCIES * EXPOSICIONS

DIRECTORA DE BANQUETS

CARMEN FERNANDEZ

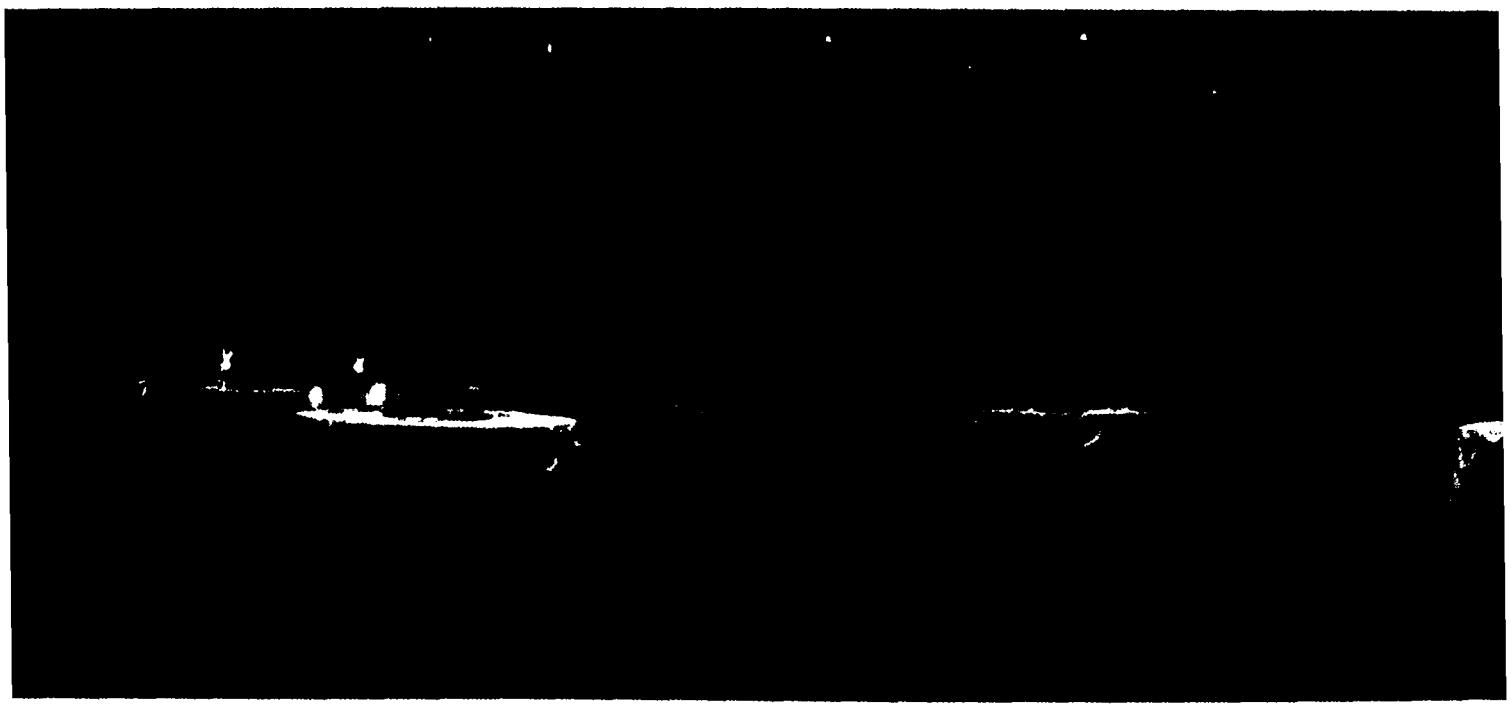

Vista del Saló Gaudí, recentment inaugurat.

AV. CONSTITUYENTES 800 LOMAS ALTAS C.P. 11950 MEXICO, D.F.
TELS: 259 26 68 259 29 65 259 29 16
AMPLI ESTACIONAMENT AMB VALET PARKING

GAUDEIXI DEL MILLOR CAVA ARTESANAL
FRUIT DEL NOSTRE TREBALL A MÈXIC

LA CUINA DE LA LLIBERTAT

costa vasca

LOUISIANA 16 COL. NAPOLES
(ENTRE FILADELFIA I MONTANA) AL COSTAT DEL
POLIFORUM SIQUEIROS. TELS. 687.4025
523.0120 FAX. 687.4123 OBRIM DIJOUS,
DIVENDRES I DISSABTE AL VESPRE.

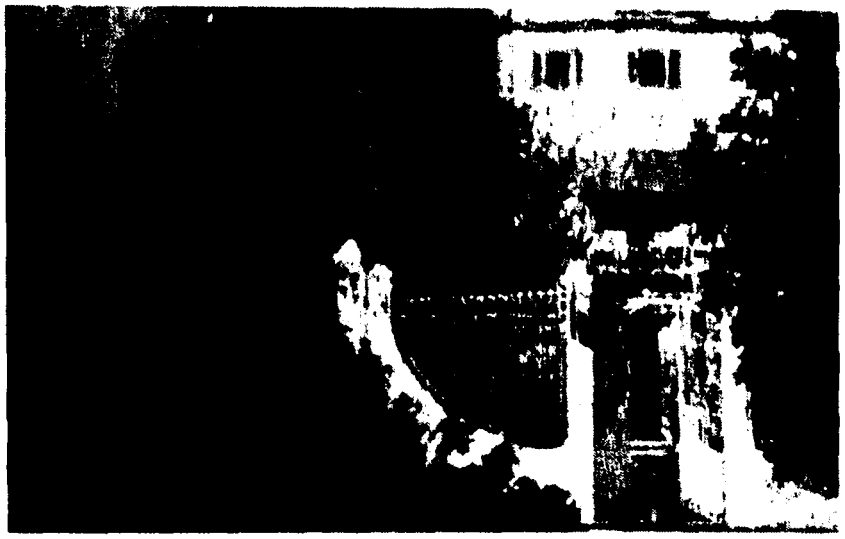

Restaurant

ELDORADO
PETIT

Rbla. Vidal, 23
Tels. (972) 32 10 29
32 18 18
Sant Feliu de Guixols

Dolors Monserdà, 51
Tels. (93) 204 51 53
204 55 06
08017 Barcelona

REVISTA DE L'ORFEÓ CATALÀ DE MEXIC

Director:
Martí Soler-Vinyes

Consell Editorial:
Bartomeu Costa-Amic, *President*
Manuel R. Gaya i Canalda
Ramon Palazon i Bertran
Rodolf Santamaria i Playà
Josep Vidal i Aluja
Col. laborador: Ferran Andreu

Disseny i art:
Ramon Andreu i Dalmau
Jaume Soler Frost

ORFEÓ CATALÀ DE MÉXIC, A.C.
CONSELL DIRECTIU ANY 1993
President
Bartomeu Costa-Amic
Vice-president
Rodolf Santamaria i Playà
Secretari
Francesc Vinyals i Carbonell
Vice-secretari
Guillem Gally i Jordà
Tresorer
Ma. Lluïsa Gally i Companys
Comptador
Josep Ma. Nadal i Laonor
Bibliotecària
Rosa Ma. Duran i Gili
Vocals
Emili Folch i Socias
Josep Ma. Mendizabal i Cornudella
Alexandre Galí i Boadella
Montserrat Payerol de Palau
Marta Ros i Bosch

Administradora:
Magdalena Ursul i Solanes

Redacció i Administració:
Marsella 45
Colonia Juárez
06600 MÉXICO D. F.
Telèfons: 207 51 14 i 525 09 25

Els autors són els únics responsables dels articles que signen.

Impreso en México por LITOARTE, S.A. de C.V.

ÍNDEX

EDITORIAL [7]

HOMENATGE A JOAN MIRÓ
Josep Guinovart: Miró [8]
Joan Miró i J. V. Foix [9]
A les Galeries Pecanins [10]

NARRATIVA
La clau i el pany, per Josep Ma. Murià [12]
Contes, per Ana Maria Palazon [14]

PRESÈNCIA DE MÈXIC [16]
Les olors d'una ciutat: Puebla, per Mirèia Viladevall i Guasch [15]
L'Andreu a Mèxic [16]

CIÈNCIA
La columna vertebral, pel Dr. Enric Benet i Canut [17]

HISTÒRIA
Els estudis a l'any mil, per Georges Duby [19]

CATALANS A MÈXIC
Marta Palau, cos, màgia i poder, per Rita Eder [21]

TURISME
Taxco, per Ross Vila [23]

REMEMBRANÇA
Bonampak, pel Dr. J. Puig Gurí [24]

LA PAELLA PEL MÀNEC
La saga de Pep Bolet, per Lluís Marcet [33]

Club d'Empresaris Catalans a Mèxic [34]
Catalunya, Cuba i Montserrat [35]
Donacions a la Biblioteca Pompeu Fabra [38]
D'ací i d'allà [39]
Recull d'activitats durant l'exercici de l'any 1992 [41]
Estadístiques de Catalunya [11, 36 i 37]

EDITORIAL

La Revista de l'Orfeó Català de Mèxic ja porta un bon plet d'anys publicant-se, amb més o menys continuitat: avui obrim un nou camí amb la intenció redoblada de continuar la tasca ja realitzada, i d'intentar noves fites que ens permetin afermar els lligams entre les nostres dues pàtries: Catalunya i Mèxic.
A mida que vagin apareixent els successius números de la nostra revista, els lectors podran -esperem- veure amb tota la claredat les nostres intencions, que podríem resumir en els següents propòsits: -Donar a conèixer Catalunya i la idiosincràsia catalana; -Com a revista catalana publicada en terres de Mèxic, amb la tasca de mostrar a tots les coses d'aquesta terra tan estimada i les relacions que hem establert en tots els rengles catalans i mexicans.
-Com a revista de l'Orfeó Català de Mèxic, seguir donant la relació dels actes que es van celebrant a la nostra casa (ací volem incloure igualment les activitats més sobresortints dels altres casals catalans d'Amèrica).
L'equip que s'ha format ara es compromet doncs a que la revista sigui, no solament el portaveu de l'Orfeó, sinó igualment un medi d'expressió per a catalans i mexicans que mostri les arrelades relacions d'ambdós països, la tasca feta tot al llarg dels anys pels catalans de Mèxic i a la vegada donant una mostra, número rera número, de la producció literària i assajística dels compatriotes que viuen i treballen a aquest costat de l'Atlàntic.
Vuit anys enrera Joan Potau i Antoni Solà i Fisas s'encarregaren de la revista amb tot l'afecte i dedicació fins l'any passat. Ells ens posaren la mostra. Moltes hores hi dedicaren. No és fàcil substituir-los. Des d'ací els prometem que també nosaltres hi posarem tot l'esforç per a ser-ne dignes continuadors de la seva tasca.
Serveixen aquestes línies de reconeixement i de compromís per la nostra part. Hi tenim un deute i en plena carrera recollim el testimoni tot i agraint la seva voluntat i professionalisme en aquests llargs anys de vida de la revista. Salut! *

PORTADA: Joan Miró, litografia sense títol, Barcelona, Edicions Polígrafa (col.lecció Galeries Pecanins). Foto: Carlos Alcázar

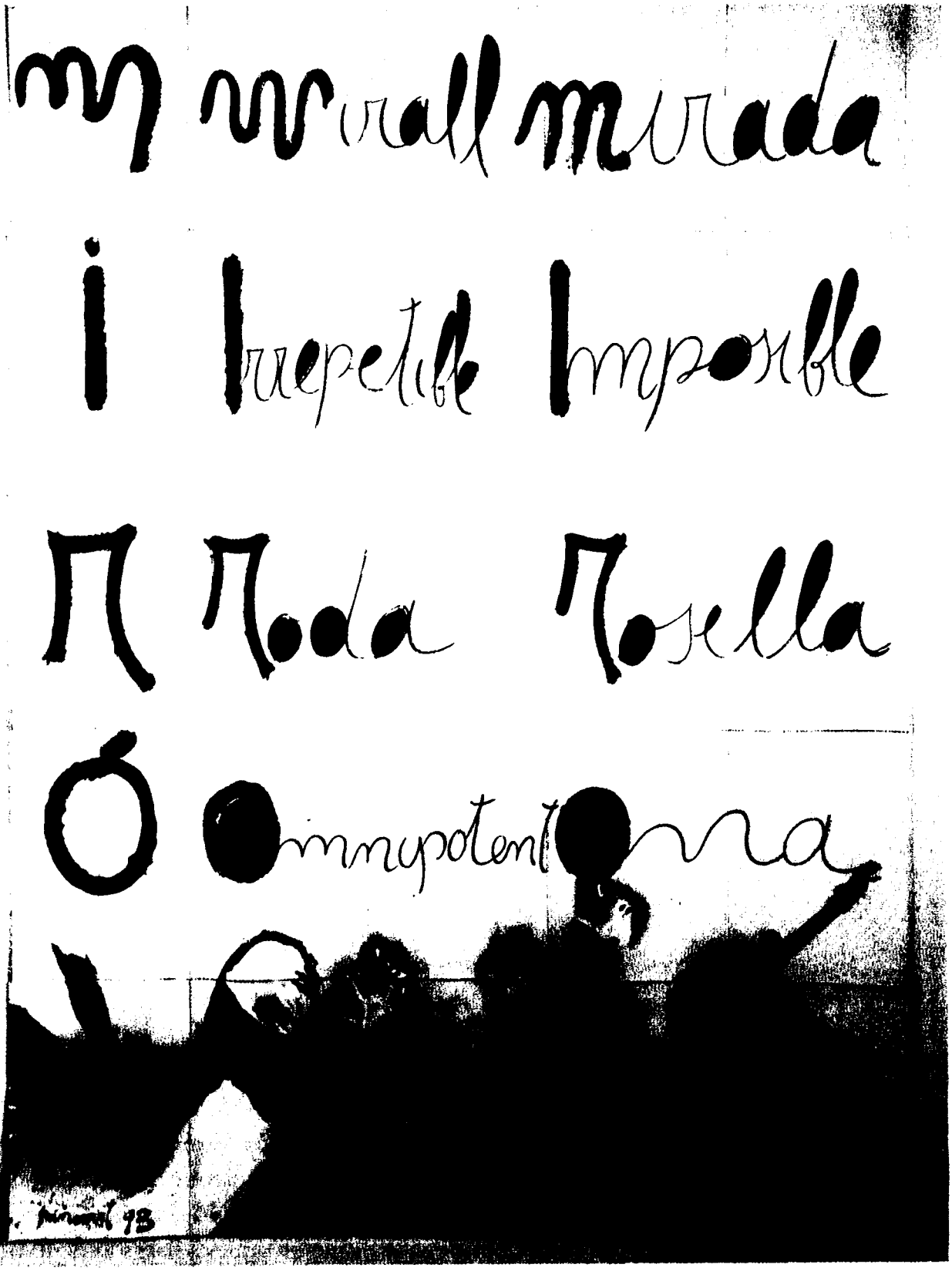

Josep Guinovart: Miró *(1993). Acrílic sobre paper. 350 x 250 cm.*

Joan Miró i J. V. Foix

L'amistat de Foix i Miró venia de molt lluny, i avui es fa avinent per a commemorar tot senzillament aquest centenari de la naixença dels dos prohoms de les arts catalanes. A la portada reproduïm una litografia (sense títol) publicada per Edicions Polígrafa de Barcelona, en paper fet a mà i que pertany a la col.lecció de Galeria Pecanins i ací, a aquesta pàgina, un poema de Foix, "A Joan Miró". Però, igualment, volem donar una altra mostra d'aquesta amistat de molts anys afegint-hi una conversa, segurament inventada per Foix, d'un dels texts que acompanyaren una altra edició (aquesta vegada de cinc aiguaforts) feta el 1975 per l'editorial Gustau Gili. En el text que correspon al color "blanc", diu el poeta: "Vaig interrompre l'august silenci per demanar qui era, al meu guia generós. —Sóc En Miró. —*En Joan Miró, el pintor? —vaig fer jo—. Ja us en deveu haver adonat, Miró: sóc cec, i tinc els ulls tancats per sempre; però ho endevino tot immensament clarós.* —No temeu —*va respondre En Miró*—. Conec, de sobres, els camins. També ho sóc jo, de cec, com vós. I ja veieu com tresco. No vau ésser vós mateix, Foix, que em vau dir un dia que només amb els ulls tancats el real se us feia divinament concret?— *I més alegres i contents que mai, vam seguir plegats, per camins de níquels resplendents i placetes frescals de lli." És una bona oportunitat —com tots els dies i anys que passin— de reveure En Miró i de rellegir En Foix. Per altra banda, agraïm a les Galeries Pecanins que ha fet possible la reproducció de la pintura de Josep Guinovart dedicada a Miró que fa part de l'exposició d'Homenatge a Miró (veure les pàgines següents).* ✱

Parpellegen ulls clars al clar de les espigues.

(Em costa de passar pel bosc amb una imatge policroma als braços!)

La maregassa inunda de vermells les remotes filasses,
Les esponges rastregen el pas oratjós de les olivateres,
I els navilis encallen al sec dels museus.

Arribaran a vós, Miró,
Molts se us acostaran, Miró,
Port de nautes poligams i d'enxubats gallòfols,
D'empiulats floralers i ginebrins bregasses,
De falsos pirinencs amb pebre a les parpelles,
De lletrats filipins i fellons criticastres.
Tothom reposarà
—llamec o llagoter—
Els olis filisteus, els vernissos bilingües,
L'apòcrif, el pastitx, el bigotut Apol.lo,
La Venus espectral quan ix de les estubes,
L'alat incircumcís amb èpoques pagades
Que vaga pels Encants i fa dir-se Mercuri,
Les illenques garrelles amb saïm a les cuixes,
L'andròginembreat, els congelats paisatges
Amb vaques d'ull nafrat que remenen la cua,
El truc del balcó obert i els brucs montserratins.

Es dur de trepitjar tanta de caça morta;
Es una follia d'hissar cabelleres escumejants a les antenes que ajacen llur
ombra al ple dels astres;
Seríem uns orats si ens arriscàvem a saltar per la finestra sense avisar
Gertrudis de desar les claus a l'escletxa del portell dels baixos.

D'ara endavant rocs i roqueres, prenys,
Poblaran els ermots i les dunes proscrites,
I al soler del pou sec floriran les codines.

Oh flora degotant de les teules etrusques!

I si ens heuen a tots dos, farem el Sant Senyal
Encarats als taüts que hi ha al Cap de la Vila
I emmangrarem, de nit, les guinguetes del Moll,
Flairem, Joan, l'espart al carrer clos dels Mestres!
Riem ben alt quan ploraran els barbes
I els qui allisen copaltes a l'ombra dels ullastres!

Salvem, espurnejant, la Ment!
Cremem, pertot, l'espígol!

Dellà la nit naveguen els pellaires.

Octubre de 1918

A LES GALERIES PECANINS

Homenatge a Joan Miró

Conversa de Luis Carlos Emerich amb les germanes Pecanins

Per a nosaltres, la pintura de Joan Miró ha representat una mena de diàleg constant des de molt petites. Tenir consciència de l'existència d'un pintor català amb una imatge forta i senzilla, sense aparents pretensions, fou una referència i a la vegada una vivència del nostre entorn. No podem dir que fou el millor o el més gran, però si podem dir que donà empenta a les nostres primeres passes a l'art.

— I què penseu que representa l'obra plàstica de Miró pels quinze artistes que heu aplegat per a retre-li homenatge?

Joan Miró fou un artista que passà per tots els moviments artístics del segle vintè, els conflictes polítics i la tragèdia de la guerra d'Espanya, sense perdre la pròpia consciència i conservant l'alegria de viure a la seva Mallorca estimada. Aquests quinze pintors el coneixen i l'admiren malgrat les diferències entre Mèxic i Catalunya. Cadascú amb el seu propi llenguatge i estil ha entrat en aquest homenatge amb il.lusió.

—Com és que empreneu un projecte que més aviat correspondria a institucions oficials?

Tant a Catalunya com arreu d'Espanya es commemorarà el centenari del seu naixement, i ens unim amb força entusiasme per a recordar-lo a Mèxic. Volguérem posar-hi la nostra part sentimental, d'amor i respecte per un artista al qual "tots devem alguna cosa", com digué Francisco Toledo quan acceptà la nostra invitació de bon grat.

Als anys setanta vàrem tenir el nostre primer encontre "cara a cara" amb aquest home deliciós, de parla senzilla i emotiva, i des d'aleshores ens va unir l'amistat, no tan sols l'admiració de la seva obra. Conèixer una persona del seu prestigi fou un privilegi. Malgrat la seva fama seguia vivint al seu raconet de Mallorca, on a vegadescompartia el seu goig amb Camilo José Cela. Va viure una vida tranquil.la i bella. Mai volgué sortir del seu ambient, excepte petites temporades a París. Barcelona i Mallorca, el seu cel i el seu mar, eren el propi món, la pròpia passió. I la seva obra segueix parlant per ell.

—Com es muntaran 15 obres d'estils tan diferents?

El nostre espai no és apropiat per a grans coses, però ens guiarem per les relacions i afinitats que les mateixes obres proposin. Guinovart ens ha enviat de Barcelona una obra esplèndida, en la qual juga amb les lletres de la firma de Miró, com aquest mateix feia molt sovint. Es l'única obra que ve d'allà. Vicente Rojo i Jordi Boldó, catalans-mexicans, al.ludeixen a certes constants de Miró.

Rojo la joguina i el tauler, Boldó el color viu com a medi de dedicar-li una abstracció. Macotela, per exemple, ha passat vàries temporades a Barcelona i mostra una gran passió per l'art català. I Renato González té una relació emotiva amb el surrealisme català de principis de segle.

També hi col.labora Yani Pecanins, qui feu una caixa sobre la base d'associacions d'imatges, idees i objectes trobats, amb la fi de contar la vida de Miró i el seu entorn com un joc de realitats paral.leles.

– He vist que Brian Nissen, com Yani i Rojo, utilitza la imatge del llapis i el pinzell, com volent destacar la linealitat a l'obra de Miró. I, per altra banda, que Macotela i Helen Escobedo, al.ludeixen a la cuina –tècnica– de l'art, mitjançant utensilis i, inclús, el menjar i les taques negres derivades del surrealisme.

Això equivaldria a la presència de la nit, la negror, la taca nocturna que Miró utilitzà com a fons de les seves llunes, ulls, sols, estels, símbols que volen ingènuament per la llum mediterrània.

En el quadre de Cuevas no hi ha cap referència a Miró, sinó la dedicació d'un autorretrat, com si portés un obsequi i la seva presència a una festa. I Phil Bragar fa tot el contrari. Introdueix el regal de l'obra de Miró en el món "brut" de la gran urbs. I Toledo, en aqueixos bellíssims ous d'estruç, traça un joc nou amb els seus signes.

– Sembla que Felguérez, tal com Cuevas, va enviar també la pròpia representació –un quadre representatiu– en aquesta celebració. En canvi, Gilberto Aceves Navarro, juga a que oposa la síntesi simbòlica de Miró a l'antítesi que seria la seva figuració espontaneïsta massiva.

I Gabriel Ramírez converteix en referència a Miró el joc de colors primaris que sempre ha fet anar, però ara d'una manera figurativa i com si fos un joc.

També vàrem convidar un ceramista, Gustavo Pérez, qui ens recorda aquest aspecte importantíssim de l'obra de Miró amb tres precioses peces.

Se m'ocorre que així com aquests artistes assimilen en els seus propis llenguatges algunes citacions de Miró, així nosaltres hem combinat artistes catalans i mexicans, i també que la nostra estimació es parteix entre dues ciutats. Durant els 28 anys que té la nostra galeria hem mantingut aquesta continuïtat, aquest pont Catalunya-Mèxic, del que podem fer nostra molt bona part de la seva armadura, i ara ho confirmem en fer un homenatge a un artista tan enyorat dintre de la nostra vivència de l'art. *

TERRITORI

	Catalunya	Espanya
Superfície total (Km²)	31 895	504 750
Superfícies agrícoles. 1991 (milers d'hectàrees)		
Terres de conreu	1029	20 172
Terres de pasturatge	382	6 758
Forestes	1 359	15 807
Altres	422	7 734

POBLACIÓN

	Catalunya 1981	Catalunya 1991	Espanya
Habitants (nombre)	5 956 414	6 059 494	38 872 268
Moviment natural (persones)	27 828	4 764[1]	65 388
Moviment migratori (persones)	6 237 2 249	2249[2]	642 700

[1] 1990
[2] 1989

NARRATIVA

La clau i el pany

JOSEP MA. MURIÀ

Ben bé quatre o cinc vegades al llarg dels anys he sofert l'adversitat de perdre la clau de casa. Aquestes pèrdues sempre m'han portat maldecaps i perjudicis, però sobretot en recordo una, la darrera, que em va sortir d'allò més cara. Sembla mentida com l'absència d'una cosa tan petita com és una clau pugui tenir conseqüències tan grosses i desproporcionades, les quals, ben sovint, hom diria que s'escapen de les especulacions matemàtiques.

Tornava de viatge un dia que el tren portava tretze hores de retard, una mica més llarg que de costum, però que no era pas un cas insòlit, perquè el teatre d'aquests fets era en un país –que pot ser aquest o pot ser un altre– on els ferrocarrils no tenien rellotge i amb prou feines calendari. L'hora oficial d'arribada era les 6 de la tarda i es va allargar fins a les 3 de la matinada. La meva dona es va cansar d'esperar-me i a mitjanit ja dormia com un tronc.

El taxi em deixà a mi i maleta a la porta de casa, en un carrer molt quiet de dia i gairebé difunt de nit.

Desastre! No trobo la clau. El butxacó on la porto sempre és buit. On redimonis me l'hauré posat? Debades em registro totes les butxaques; la clau no surt. La he ben perdut. Truco el timbre, colpejo la porta a cops de puny i després a cops de peu. Frustració completa. Amb aquestes veig que s'apropen unes ombres. Són un parell de galifardeus. Un d'ells em posa una pistola a ran de nas, mentre l'altre em buida les butxaques. En un obrir i tancar d'ulls desapareixen, deixant-me escagarrinat, escurat i sense maleta.

Amb l'ànim malmès de tantes sotregades, no és estrany que hagués comès el disbarat d'enfilar-me per la façana i veure d'entrar per la finestra. Allí em va enxampar la policia, alertada per algun veí servicial que em va prendre per un malfactor.

No em valgueren les meves protestes desesperades i afirmacions rotundes, amb petjades fermes i cops al pit, de què aquella casa era la meva, cosa que no podia comprovar perquè els lladres m'havien deixat

indocumentat. L'enrenou va despertar tot el veïnatge menys la meva dona, que feia uns roncs com una truja.

Amb empentes i mastegots se m'endugueren i em tancaren a la garjola. Un tètric calabós sense més llum que una de molt dèbil que entrava per la porta reixada. Hi jeien per terra cosa de mitja dotzena de formes humanes indefinides per la poca claror però que me les podia imaginar fàcilment per les tres pudors que expel.lien, ben característiques del seu rang: de suor, de vi i de merda.

Terriblement marejat i espaordit em vaig posar a cridar l'escarceller. Aquest, molt murri, es va fer el ronsa una bona estona per tal de fer-me glatir i així valorar més l'allotjament en una estança més il.luminada, no tant bruta, amb catre i un llençol mig net, però, això si, tot per a mi tot sol. Bé, allò que s'en diu sol del tot, no, perquè hi tenia la companyia d'alguna xinxa escadussera.

D'una bossa que sempre que viatjo porto amagada entre els calçotets i la samarreta, en vaig treure l'import per a beneficiar-me d'aquella distinció que em va sortir més cara que una cambra d'un hotel de cinc estrelles.

Ja ben entrat el matí la meva dona em vingué a alliberar, previ un donatiu substanciós pel bon servei que havia fet la policia. La vaig voler abraçar i petonejar però em va rebutjar amb una empenta amenitzada amb tota una simfonia de fàstics, que només em fou possible posar-hi aturador retreient-li allò de què roncava com una truja. Jo sabia quin era el seu punt vulnerable. Fins es va tornar sol.lícita quan passant per un manyà em va fer treure una altra clau de l'original que ella portava. I jo en tenir a les mans aquella peça noveta i lluent com si fos d'or, vaig sentir-ne tot de goig i em va fer una il.lusió infantil; perquè jo sóc així i no hi puc fer més. Molt susceptible a les manifestacions estètiques, per petites que siguin, com aquesta d'una clau. Posada a la palma de la mà tot era contemplar-la i acariciar-la amb veritable delectació. La meva dona em mirava de reüll i somreia amb indulgència.

Tot hauria anat de primera i amb un bon bany i un copiós esmorzar m'hauria consolat de les peripècies passades i de la pèrdua de la maleta si en arribar a casa no m'hagués topat amb una adversitat que no m'havia passat mai i que per la seva condició d'insòlita segurament no em passarà mai més. Quan tot content anava a estrenar la preciosa clau em trobo... sense pany! Reviso i palpo amb acció poca-solta tota la superfície de la porta i no res, el pany no hi era, l'havia perdut. La meva dona m'assegurava que ella havia sortit tancant la porta normalment i amb el pany ferm i ben posat. D'antuvi vam pensar que havien entrat lladres, però no, a dins tot estava en el perfecte desordre acostumat i sense rastre de cap intrús. Ni ella ni jo no podíem explicar-nos què redimonis se n'havia fotut d'aquell instrument. Jo mai no havia cregut en bruixes però us confesso que des d'aquella feta he tingut els meus dubtes. Vaig haver de barrar la porta per dintre i establir torns permanents entre la dona, jo i una minyona per tal de poder tancar i obrir.

Mentre tant tot era recórrer manyans a veure si trobava qui em volgués fer un pany a la mida de la clau. Tothom se'm treia del davant amb un no a seques i alguna mala mirada, fins un dia que em vaig sentir dir que no fos carallot i el que havia de fer era comprar un pany nou dels que venen amb les seves respectives claus. Això aviat era dit, però aleshores què en faria de les que tenia, sobretot de la noveta i lluent?

Aquests episodis ja fa anys que els vaig viure i la famosa claueta ja ha perdut la seva lluentor, però, mireu el que són les coses, tant jo com la dona ja ens hi hem fet en això de tancar-nos la porta amb un barrot com a pagès en temps de l'antigor. *

AVUI EL DIARI DELS CATALANS AVUI

Contes

ANA MARIA PALAZON

Dos contes d'amor

T'ESTIMO, t'estimo, tan sols això repetia, tan sols aquestes paraules prenien forma dins del seu cap. T'estimo, t'estimo, però la seva llengua bífida tan sols xiulava amb l'alè de l'aimada.

TOT COMENÇÀ com un joc, ell deia una paraula i ella responia amb la primera que li passava pel magí. Ell digué amor, ella mort.

Faust

VULL SER jove, jove una altra vegada, li demanà i el geni li ho concedí. Corregué a casa l'estimada. Veié el bressol i els ulls se li ompliren de llàgrimes.

Lliçó

UNES ÀNIMES a l'entrar en contacte es malmeten, d'altres al fusionar-se creen monstres, d'altres no existeixen.

Provident

DES DE PETIT tingué por al ridícul, a les rialles dels altres: es va fer enterramorts.

La Ilíada

MENELAU, ajudat per son germà i instigat per Odiseu, va anar a buscar la peça que se li sortí del gineceu. Quan la va haver trobada, cosa que no fou fàcil, la tornà a posar al seu lloc i el gineceu quedà com nou.

Els amants

ROMEU I JULIETA envelliren. Ja no es parlen. Però encara els hi expliquen als seus nets la gran història d'amor.

Amor en el desert

ESTIC SOLA, desitjo que estiguis amb mi, li deia la *yuca* al cactus, i ell s'anava afilant les espines.

Mar

ELS CORALS són els castells on viuen recloses les sirenes. Mai en surten. Però quan prop del castell hi queda una conxa de nautilus, poc a poc i sense fer cap mena de soroll, les sirenetes abandonen la seva fortalesa. Cada una s'introdueix en una cambra del mol.lusc i emprenen el viatge pel mar. No poden sortir d'altra manera, puix, al voltant del castell sempre hi han peixos disposats a menjar-se-les.

PRESÈNCIA DE MÈXIC

Les olors d'una ciutat: Puebla

MIRÈIA VILADEVALL I GUASCH

Poc puc dir de la meva infància. La infància sempre passa en llocs dels que hom té poca coneixença. Per això hom es limita a passar; mai ningú en té un encabiment físic específic. En canvi, mai no succeeix així amb la joventut.

La meva joventut ha passat entre edificis de rància herència colonial, en carrers perfectament traçats en *retícula* que al posar-se el sol s'omplen de màgiques i misterioses ombres, embolicant-ho tot en un ambient quasi místic. He passat molts dies entre esglésies monumentals i a la vegada delicades, que et sorprenen a cada cantonada. Molts dies de la meva joventut han passat sota l'aixopluc de parets de pedra, de parets recobertes de maons en *petatillo* i esquitxats de rajoles blanques i blaves; entre *dinteles* i *jambas* guarnits de capritxoses figures de guix a l'estil *alfeñique*, entre vitralls emplomats, entre olors de nobles fustes i de ferro forjat. Les meves petjades han quedat damunt terres de rajola roja sostingudes per bigues de fusta. El meu camí ha seguit el quadre perfecte del pati central de tota construcció colonial, i ha pujat per les seves sòlides escales. Les meves il.lusions han tingut per marc arcs de mig punt rebaixats. Les meves esperances han estat sostingudes per pesades columnes de pedra grisa.

La meva ment ha estat tan oberta com els porticons dels edificis colonials d'harmònica presència.

La meva joventut l'he passada entre minyons manipulats amb belles paraules, que han estat la carn de canó necessària per a l'obtenció de mesquins interessos. Ha passat entre paraules grandiloqüents que tenien alguna relació amb la llibertat i la igualtat. Ha passat entre crits i consignes llibertàries, entre un poble inconforme i mobilitzat, o almenys *alebestrado* per *merolicos* egoistes obsessionats pels triomfs materials.

La meva joventut l'he passada entre una gent que, després de tot, segueix aferrant-se irremeiablement a verges i màrtirs; l'he passada en la lògica de la *tranza* i la corrupció, fomentada per una burocràcia d'herència colonial, gruixuda, pesada i poca-traça que alimenta tots els vicis i injustícies, que tots en som partícips; ha transcorregut molts dies entre grans, però quotidians, rituals; l'he viscuda entre les mil tamborelles i escaramusses que tot enginyós sobrevivent deu fer diàriament per a seguir essent un sobrevivent més i no pas un de menys.

Així han passat molts dies de la meva vida, i avui la meva pell deixa escapar olors de *chalupas*, *memelas*, *gorditas* i *molotes esquineros*, de *jícama*, pinya i síndria, de *churritos* i *papas con chile*, de *laureles de la India*, de flors d'altar i de molt de sol.

Però únicament alguns sabran descobrir en la meva pell l'olor a la vella pols que es diposita en les escletxes que romanen entre les blanques rajoles de la paret.

Avui la meva pell fa olor d'un savi passat colonial i d'un present viu. Però aquest delicat aroma és imperceptible pels que han preferit estar d'esquena al centre de la seva ciutat, i per tant a la seva

història, pels que avui tracten de sentir-se identificats amb els que consumeixen tecnologia d'avantguarda.

Aquest savi aroma és imperceptible pels que tracten desesperadament d'identificar-se amb els que es troben en altres països que hom els diu del primer món. Es imperceptible pels que rendeixen culte a coses supèrflues, vanes i efímeres, pels que tracten de trobar-se en futurs aliens i presents manllevats.

Són els que han oblidat el subtil i savi llenguatge que, dia a dia, reciten les parets dels edificis colonials, dels murs de Catedral i de tant edifici tan ple de tradició. Aquestes persones s'han tornat sordes i cegues al missatge i a la vida que cada dia omple patis, places i carrers. Per a aquesta gent els carrers són muts, com ho són les places; la vida ha deixat d'existir en elles.

Per això sols els que no han oblidat qui són, noten que la meva pell fa olor de cera cremada, de flors d'altar, de *tortilla* fregida, de pluja, de pols, d'un ric pretèrit, de multitud, de molta incomprensió, d'un punt de misèria i d'inconsiderables ganes de viure sentides per allò que realment som, sense cap afany d'altra mena.

*

L'ANDREU A MÈXIC

CIÈNCIA

La columna vertebral

DR. ENRIC BENET I CANUT

Des de temps immemorials l'ésser humà ha reconegut la importància de la columna vertebral; Himhotep, conegut com el pare de la medicina egípcia en temps dels faraons, deia que la columna vertebral era l'equivalent al riu Nilo i que els nervis que s'originen en la mateixa (medul.la espinal) eren com els afluents del mateix riu.

Hipòcrates, el pare de la medicina grega i occidental, descriu en el seu llibre *De les articulacions*, no únicament la importància que ell donava a la columna vertebral, sinó que inclusivament explica la correcció de problemes de la columna vertebral, per mitjà de la manipulació vertebral en escoliosi i en allò que el mateix Hipòcrates descriu com subluxació en la qual una vertebra es veu en forma prominentment desviada de la seva posició normal; en la civilització xinesa de l'antiguitat, en un llibre titulat *El mirall d'or de la medicina*, es presenta un gravat en el qual el pacient és tractat de la seva regió lumbar per mitjà de manipulació; en les civilitzacions mesoamericanes, se sap que donaven gran importància a la columna vertebral i existeixen gravats i dades que així ho demostren, al grau que els dits *hueseros* perduren fins als nostres dies en els poblats més remots, essent això part de la tradició oral dels pobles americans des de Mèxic a Perú.

La influència d'Hipòcrates fou immensa, el seu mètode d'ajustar les subluxacions vertebrals persistí durant més de dos mil anys arribant a ésser part de la medicina del mitjà orient, descrit en el llibre d'Avicena de Bagdad; en el segle VII ja hi ha referència als mètodes de manipulació d'aleshores en el llibre de Moulton i així s'arriba fins els nostres dies passant pel segle XIX, en el qual hi ha un èmfasi molt important en utilitzar la manipulació per a corregir problemes de columna vertebral; és a l'any 1895 que Daniel David Palmer fonamenta els principis de la quiropràctica que ha tingut un notable desenvolupament a partir d'aquest any fins avui al grau d'ésser la tercera ciència de la salut més estesa pel món després de l'al.lopatia i de l'odontologia.

Actualment es considera que els problemes de dolors a la part baixa de l'espatlla *(low back pain)* és com la nèmesis de la medicina i l'albatros de la indústria. Els doctors Malcom Pope, Gunard Anderson, John Fry Moyer i Don Schaffin, autors del llibre *Occupational low back pain* publicat l'any 1991, així ho descriuen i afirmen que malgrat que s'identifica l'evidència de malalties de la columna vertebral en l'home primitiu, la majoria dels avenços i de les investigacions d'aquest problema s'ha verificat en els darrers cinquanta anys i especialment en els darrers deu anys.

Aquest problema és de tanta transcendència que n l'any 1990 en els Estats Units de Nordamèrica les despeses per compensació laboral i dies home perduts arribaren a la quantitat de 24 mil milions de dòlars contra sis mil milions per sida i 4 mil milions per càncer pulmonar: igualment en el

temps en que la població dels Estats Units augmentà en un 12% el problema de l'espatlla augmentà en un 168%.

La professió quiropràctica ha dedicat 98 anys a destacar la importància de la columna vertebral en l'ésser humà, anticipant-se de molt a l'interès actual que preval a nivell mundial, i podem considerar que diverses de les investigacions més importants en aquest tema es deuen precisament a la ciència quiropràctica, el mateix que els resultats obtinguts a través d'aquest mètode (quiropràctic). En investigacions i estudis comparatius realitzats a Anglaterra, Estats Units, Holanda, Austràlia entre altres països s'ha demostrat l'efectivitat de la quiropràctica en la qual s'han vist els millors resultats en temps de recuperació del pacient i en duració dels mateixos, s'ha de mencionar que aquests estudis han estat fets mitjançant la comparació entre tractament tradicional i tractament quiropràctic, supervisats per medis ortopedistes i quiropràctics. El Dr. William Kirkaldy Willis, cirurgià ortopedista, ex-president de la American Back Society i de la International Academy for low back pain ha treballat conjuntament amb doctors en quiropràctica de Canadà, havent obtingut resultats positius en un 87% dels cassos classificats com de IV grau que és el màxim grau de problema lumbar en el qual estan incloses les hèrnies discals i la incapacitat total del pacient. En aquests cassos específics que foren part d'aquest estudi, 286 estigueren incapacitats per més de set anys cada un, havent-se aconseguit la seva recuperació en qüestió de mesos i havent perdurat la majoria al 100% al llarg dels dotze mesos.

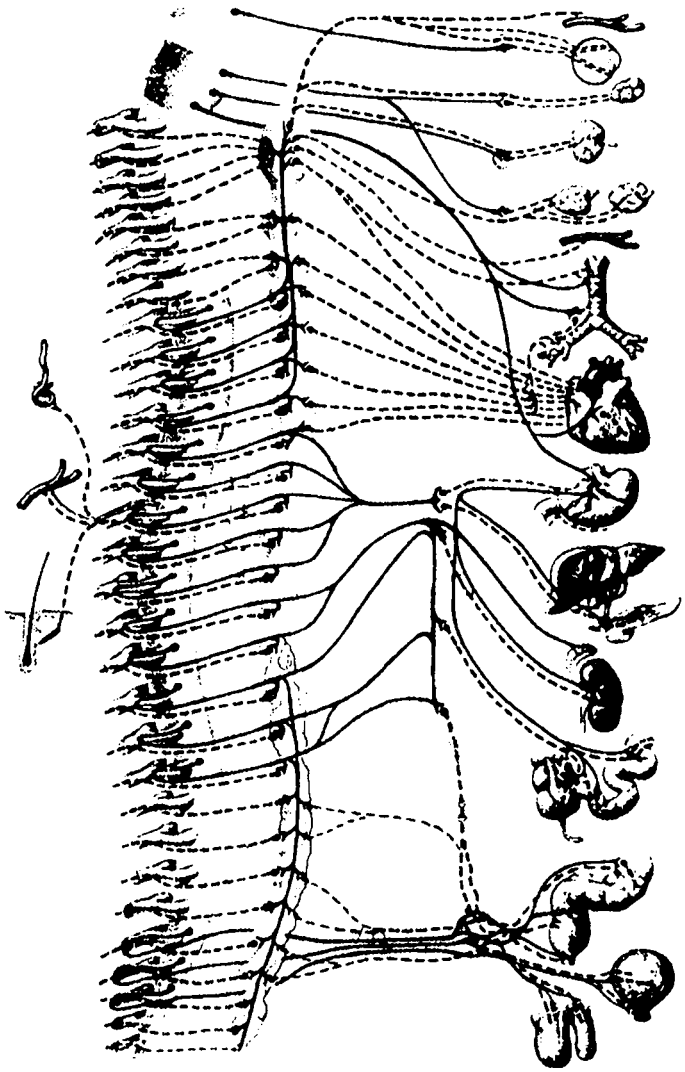

Es de molta importància destacar que aquests resultats s'aconsegueixen per un doctor en quiropràctica, i no per aquells que s'ostenten com quiropràctics o que sense ser quiropràctics s'atreveixen a manipular la columna vertebral sense el més lleu coneixement.

Igualment és de molta importància destacar que per a determinar qualsevol problema de la columna vertebral és necessari fer un estudi radiològic de la mateixa i si el cas ho requereix, complementar-ho amb tomografia computada, ressonància magnètica i estudis d'electromigrafia; el quiropràctic fa us d'aquets mitjans de diagnòstic en benefici del pacient; el no fer-ho és com manejar un automòbil en la nit, amb pluja i boira sense llums, i en el cas del pacient s'està parlant de la salut en una de les seves parts més importants, que és la columna vertebral.

Es obvi que, com s'expressa en la dita popular, ÉS MILLOR PREVENIR QUE CURAR, que es recomani fer-se un *chequeo* de la columna vertebral sense esperar que es presentin símptomes o dolors, en realitat això s'hauria de fer des de la infància i continuar fent-ho anualment, els asseguro que tots els que ens dediquem a aquesta problemàtica ho preferiríem. *

SILVESTRE II I EL COMTE BORRELL

Els estudis a l'any mil

GEORGES DUBY

Nota: Hem extret aquest breu text que no necessita comentari del llibre de Georges Duby, El año mil: una nueva y diferente visión de un momento crucial de la historia, *Barcelona, Gedisa, 1992, pp. 35-36. Richer era monjo a Sant Remigi de Reims i és considerat un dels últims exponents de la vella escola històrica carolíngea.*

Tots els nostres testimonis pertanyen al reduït grup de la gent lletrada, dels privilegiats que havien freqüentat les escoles. Per altra banda, hi ha certes fonts que ens permeten el coneixement de la formació que havien rebut. Però, sigui com sigui, els documents no ens parlen més que d'allò que és excepcional, i de qui millor ens assabenten és de Gerbert, l'home més savi del seu temps. Abans de que fos nomenat bisbe de Reims i, més endavant, de Ravena, per arribar a ésser, finalment, amb el nom de Silvestre II, el Papa de l'Any Mil, Gerbert havia dirigit l'escola bisbal de Reims. Richer, que havia estat alumne seu, parla abundantment de la ciència del Mestre.

Comença descrivint la forma en la que Gerbert adquirí la seva instrucció personal. Adalberó, bisbe de Reims, dedicat a la reforma del seu clergat, intentava educar convenientment els fills de la seva església en les arts liberals. "Mentre deliberava dintre seu sobre aquestes coses, la Providència menà al seu costat un home de gran geni i d'una admirable eloqüència, Gerbert. Per ell, ben aviat tota la Gal.lia resplendia i estenia els seus raigs com d'una torxa encesa. Aquitani de naixement, des de la seva infantesa fou educat en el monestir del sant confessor Gerald (a Aurillac), i fou instruït en gramàtica. Mentre era un adolescent i menava endavant els seus estudis es donà el cas que Borrell, duc de la Hispània Citerior (Catalunya) acudí al mateix monestir a fer les seves pregueres. El Pare abat el rebé amb gran urbanitat i li preguntà si a la Hispània hi havia homes prou versats en les arts [liberals]. El duc li respongué tot seguit amb una afirmació, i tot prest l'abat el convencé de que s'endugués vora seu un dels religiosos per tal d'aprendre les arts. El duc atengué generosament aquesta petició; amb l'aquiescència dels seus germans, s'emportà Gerbert amb ell i el confià, per la seva instrucció, al bisbe Hattó [de Vic], al costat del qual Gerbert estudià profundament i eficaçment, matemàtiques.

"Però, puix la Providència havia decidit que la Gal.lia, encara entenebrida, arribés a relluir amb grans lluminàries, induí a l'esperit, tant del duc com del bisbe, la idea de que els calia anar a pregar a Roma. Bell punt hagueren fet llurs preparatius, emprengueren el camí, emportant-se l'adolescent que els havia estat confiat. Una volta arribats a aquella ciutat i dites les seves pregueres davant dels sants apòstols, anaren a presentar-se al Sant Pare... de bon record, per tal d'oferir-li allò que li plagués.

"No passaren inadvertides pel Papa ni la intel.ligència ni la voluntat d'aprendre de l'adolescent. Com sigui que, aleshores, la música i l'astronomia eren desconegudes a Itàlia, el Papa encarregà un seu delegat que fes saber a Odó, rei de Germània i d'Itàlia, l'arribada d'un jove bon coneixedor de les matemàtiques i ben dotat per ensenyar-les. El rei pregà al Sant Pare que li cedís el jove i no li oferís cap mena de mitjà pel retorn

al seu país. El Papa digué senzillament al duc i al bisbe, arribats d'Hispània amb aquell jove, que el rei volia tenir el minyó al seu costat i que, després d'un breu temps el restituiria, amb tots els honors i degudament recompensat. Duc i bisbe quedaren convençuts de que havien de retornar a la Hispània deixant el minyó sota la condició oferta.

"Una volta deixat al costat del Papa, Gerbert fou ofert al rei. A l'ésser preguntat quina era la seva art, el minyó respongué que dominava les matemàtiques, però que volia aprendre la ciència de la lògica. Puix estigué decidit a assolir-ho, no passà pas massa temps aquí ensenyant com ho hauria volgut el rei germànic.

"En aquest període, G., arxidiaca de Reims, tenia ja gran fama de lògic, en aquest mateix moment acabava d'ésser enviat per Lotari, rei de França, a Odó, rei d'Itàlia. Bell punt arribat, el minyó es presentà al rei vessant entusiasme, i assolí ésser confiat a G.

"Estigué al seu costat un cert temps i emprengué, amb ell, el seu retorn a Reims. D'ell hi va aprendre'n la ciència de la lògica en un breu període. En canvi, G., que s'havia proposat d'aprendre les matemàtiques, les dificultats d'aquesta art el venceren i feu renúncia de la música."*

Aquest molt aclaridor text ens fa saber que: 1. Els estudis estaven aleshores integrats dins del marc de les set arts liberals, seguit en un altre temps, pels pedagogs carolingis de l'escola del Baix Imperi. A Sant Gerald d'Aurillac era ensenyada, únicament, la gramàtica (o dit més exactament el llatí), però deixant de banda la retòrica i la dialèctica (la lògica). A Catalunya, veïna immediata de l'Islam, els coneixements del quadrivium (Richer parla de "matemàtiques" i, precisa: "música i astronomia") estava molt més avançat que en cap altre país;

2. No existia cap escola, si parlem estrictament, però aquell jove clergue, que desitjava seguir endavant en els seus estudis, cercava per tota la cristiandat mestres amb qui vincular-se successivament. També cercava llibres.

* Richer, *Histoire de France (888-995)*, editada i traduïda per Robert Latouche ("Les classiques de l'histoire de France au Moyen Age", vol. II, pp. 954-995, París, 1937).

*

CURTIDOS MAYA, S.A. de C.V.

Sur 107-A lote 25 Manz. 4, esq. Oriente 110
Col. Juventino Rosas
México 08700 D.F.

Pells de cabra
Peces per a calçat, bosses de mà, carteres, etc.
Pells de xai per a confecció, importades de Vic (Barcelona), de la millor qualitat internacional.

Tel 657-86-50
Fax 654-85-18

JOSEP COMAS I VIDAL

INJECCIÓ DE METALLS D'ALUMINI I ZAMAC
Fabricació de Motllos

Via A. López Mateos # 10
Col. Francisco Villa — Tel. 397 7172
54050 C.P. — Fax 362 1946
Tlalnepantla, Edo. de México

Marta Palau

Cos, màgia i poder

RITA EDER

Una energia innovadora es percep en els tapisos que Marta Palau realitza als començos dels anys vuitanta. A partir d'aquest moment explora amb major profunditat les relacions entre l'objecte i l'espai, entre la forma i la seva materialitat, característiques d'un art en fibra que es perfila fresc i audac.

Aquest esperit ja està present en la seva ambientació *Cascada*, obra que el públic pogué veure l'any 1978 en el context d'una ambiciosa exposició individual que ocupà la meitat de l'espai del Museo de Arte Moderno de la ciutat de Mèxic. Per a Marta, *Cascada* significa una incursió exitosa en el camp de la *soft sculpture*, la traducció de la qual més comuna a l'espanyol com *escultura blanda* és poc afortunada: es tracta d'incorporar a un camp creatiu que ha privilegiat el bronze, la pedra i altres elements durs i perdurables per textures mal.leables, sensuals i per descomptat efímeres. *Cascada* posa de relleu la capacitat d'aquesta artista per a imaginar les possibilitats expressives d'una nova actitud enfront de l'escultura.

A l'apropar-se a fibres que mai no havia usat com el moresc, la palla, l' *amate*, el bambú, la fibra de coco, inicia un camí que la portaria a expressar una sensibilitat cada vegada més madura i pròxima a les seves rels psíquiques i culturals.

Marta Palau aconseguirà a traves del seu treball intens i una constant reflexió, diferenciar la seva creativitat dels models internacionals i repensar la

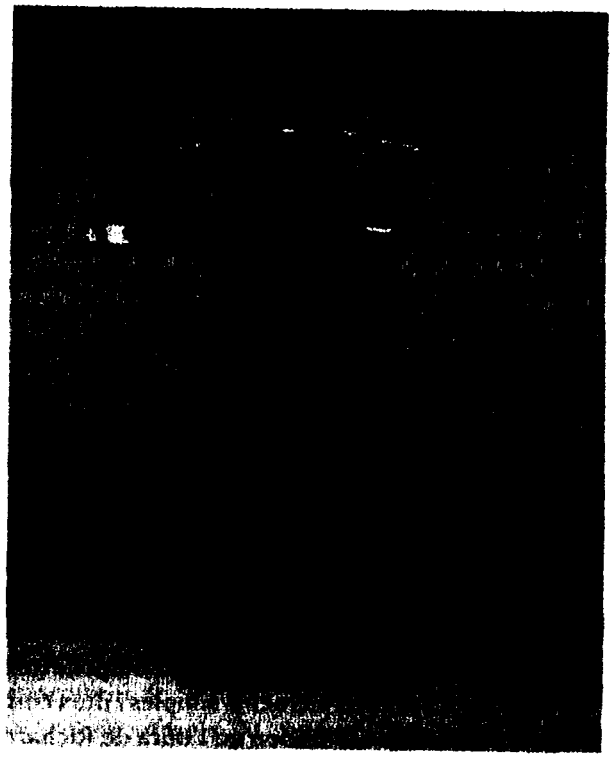

seva proposta en el camp del tapís. Analitza en forma crítica la interrelació dels seus objectes amb l'espai i inicia una etapa que la porta a interessar-se per aquest medi interdisciplinari i ambiciós que és la instal.lació. Aquí desenrotlla les seves múltiples habilitats de pintora, escultora, gravadora i escenògrafa i fa possible els seus amplis projectes

per a un art generós en fibra, de significats innovadors que donarà lloc a noves iniciatives de recorregut i a processos visuals més dinàmics.

Amb pedres, arena, palla i paper *amate*, dissenya paisatges i evoca una poètica de l'espai; l'el.lipse i el cercle són cada vegada més freqüents en la disposició dels elements com una referència explícita a cerimònies i rituals.

Marta Palau és una estudiosa del pensament màgic, moltes vegades la seva obra fa al.lusions a les formes espirituals que emergeixen d'una mitologia que reuneix maneres distintes de comprendre el món. A Marta, en principi, abans de la metàfora li interessa la forma, el pes, l'escala i això la porta a buscar una poesia purificada de materials crus i una consciència del cos. Fa estructures en les quals s'inscriuen el poder i l'erotisme, bastons de comandament d'estams acolorits, escuts, escarificacions, traços dramàtics arrelats en l'informalisme espanyol, pintura del cos i el rostre que invoca un primitivisme contemporani.

Marta Palau no s'inspira en l'art tradicional africà o precolombí, el seu primitivisme no arrenca ('studiar les propietats formals dels objectes tribals o .e l'art antic de Mèxic, li interessa captar una mentalitat que organitza la seva manera de pensar en l'arquitectura o en la dansa, això vol dir que el ritme i la disposició dels elements formen part fonamental del seu art.

L'interès per la màgia i el mite, per la terra i els materials orgànics, expressa el desencant amb la tecnologia i amb les societats urbanes. Michael Heizer i Richard Long són alguns artistes que tendeixen a estructurar els seus treballs al voltant de l'organització constructiva d'antics llocs en que la disposició de les estrelles i les pedres juguen un paper fonamental. Aquests artistes es compenetren amb la terra i utilitzen elements simples i durs com les pedres i pals que abunden en l'obra de Richard Long. La majoria d'aquests nous primitius ha fet treballs d'intenció poètica lligada al concepte d'espai i de desert tot just marcat i limitat per alguns objectes.

El primitivisme d'aquesta artista no neix del desencant sinó del plaer. Descobreix els materials i els mites de Mèxic i Cuba, de Brasil i d'algunes cultures africanes: els reinterpreta i valora en el misteri i la vitalitat del *amate* que li permet introduir una notable carga eròtica i perfilar els atributs de la sexualitat femenina. L'art de Marta Palau pot ser vist de distintes maneres, una d'elles és percebre els seus objectes i la seva fantasia com significativa d'una sensibilitat complexa en la que intervenen cos, màgia i poder, principals temes i atributs de la seva iconografia.

El poder és força espiritual i investidura. En les seves obres hi ha referències a xamans i guerrers, a caps i defensors representats en virtut d'una concepció visual; no hi ha figures, hi ha la recreació d'una iconicitat dotada de misteri. Les seves formes sinuoses i hieràtiques a la vegada estableixen una tensió que prové de conjugar elements oposats però també complementaris; foc i terra, masculí i femení, allò orgànic i allò geomètric. Aquesta síntesi d'elements, gèneres i formes, al.ludeixen al contingut icònic del denominat pensament prelògic.

Marta Palau recrea en el seu art els atributs d'una sensibilitat que si bé ve del passat, sempre ha viscut en cultures subalternes. Avui que l'etnocentrisme en el camp de l'art viu un renovat qüestionament, Marta hi contribueix, des d'una òptica llatinoamericana, amb la seva capacitat per a explorar la dimensió estètica d'aquest nou primitivisme. Això vol dir que la seva visió serà més pròxima i més mesclada o híbrida, i no està compromesa amb el pessimisme de molts artistes enfront de les societats industrialitzades, sinó amb el signe vital de propostes que penetren en la riquesa d'un art íntimament lligat a les necessitats quotidianes i espirituals de les seves societats.

*

NOTA: Traduim ací el text de la notable investigadora del Instituto de Investigaciones Estéticas de la UNAM inclòs en el catàleg de l'exposició de Marta Palau, "Naualli-Centinelas" a la Galería de Arte Mexicano de la ciutat de Mèxic, cel.lebrada els mesos de març-abril d'aquest any 1993.

Taxco

ROSS VILA

Nascuda entre tossals a una altitud de 1666 metres, reposa Taxco, una formosa ciutat colonial filla de l'Estat de Guerrero. Els seus atractius principals així com la important producció de plata, la gran obra artística de Santa Prisca i les seves Festes populars, han convertit el lloc en un centre turístic valorat històricament i culturalment en tota la República.

Taxco en l'època prehispànica es deia Tlachco, paraula nàhuatl que significa "lloc on es juga a la pilota". Aquesta ciutat d'indígenes *tlahuicas* formà part de l'Imperi azteca en el regnat de Moctezuma I.

Els espanyols la conquistaren l'any 1522 i molt aviat descobriren les mines de plata i coure que utilitzaren per a la fabricació de la seva artilleria. Dos segles després, l'any 1743, l'espanyol José de Borda passejava, amb el seu cavall, per on ara s'aixeca la Catedral de Santa Prisca, i ensopegà amb una pedra descobrint accidentalment un gran jaciment de plata. Per a donar gràcies al cel feu construir la majestuosa catedral, l'obra mestra del barroc.

L'encant màgic de Taxco es sent quan hom es perd pels seus estrets carrerons, puja per les seves costerudes escalinates, reposa en una tranquil la placeta o descobreix en cada cantonada la sorpresa d'un nou paratge.

El Zócalo respira un ambient fresc i popular. Aquest nucli genera tot el moviment turístic i comercial de la ciutat. Més de 300 botigues ofereixen joieria en plata i pedres precioses procedents de jaciments propers. Els dissabtes i els diumenges els artesans ofereixen en el mercat tota mena de productes regionals.

En la mateixa placa de La Borda o Zócalo, s'aixeca el més important dels monuments de Taxco, la catedral de Santa Prisca. Fou construïda pels arquitectes Diego Durán-i Juan Caballero entre els anys de 1751 i 1758. Es l'exemple més complet del barroc, una obra d'art perfecta.

Els seus alts campanars es poden veure des de qualsevol angle, destacant entre les teulades roges representant l'emblema de la ciutat. El 8 de gener es celebra la Festa de Santa Prisca, amb la benedicció d'animals i els famosos castells *tasqueños*. Taxco ofereix al visitant altres festes populars com són la Festa de la Candelària (2 de febrer), el Carnaval, la Festa de Corpus, la Mare de Déu de la Mercè (24 de setembre), la Fira Nacional de la Plata (desembre) i les famoses processons de Setmana Santa. Per aquestes ocasions la ciutat ofereix al turista una gran varietat d'allotjaments a l'abast de totes les possibilitats i un excel.lent servei de restaurants amb el plat tradicional de Guerrero, el *pozole verde* i la saborosa carn al *estilo del lugar*.

En aquestes festes la ciutat es vesteix amb les seves millors gales, fanalets i garlandes adornen tots els racons i l'ambient dels carrers és tot música i color. Taxco, sens cap mena de dubte, és una visita obligada en qualsevol recorregut que es faci per Mèxic. ✱

REMEMBRANÇA

Bonampak

DR. J. PUIG GURÍ
La Nostra Revista, juliol-agost de 1949

UN CARIBAL. Abans de la Conquesta, els lacandons tenien ciutats i pobles, i cases i temples. Llur rebel.lia a la corona de Castella va fer que el Rei els declarés la guerra, i per dues vegades totes les seves construccions foren arrasades i els habitants fets presoners. Hom els tancà, usant la força, en grans camps rodejats de sentinelles. Davant el fet que aquest tracte no donava el menor resultat, els missioners de l'època demanaren a les autoritats que se'ls deixés en llibertat, confiats que la llum de la fe assoliria el que no havia aconseguit la duresa de les armes.

Tanmateix, els lacandons mantinguéren la seva rebel.lia. Quan els deien que Déu es trobava dalt del cel, preguntaven rient per quina raó, donat que era tan enlaire, no queia damunt la terra. Les seves deïtats eren més puerils i, per tant, de més comprendre. El tigre, la serp, el cocodril i les aus, eren éssers que feien mal o endolcien la vida, i per conseqüent hom els repudiava o els adorava.

Abans que resignar-se a sofrir les envestides dels espanyols, els lacandons decidiren disgregar-se. Cada home s'apropià de tantes dones com li fou possible, i se n'anà a viure, pel seu compte, enmig de la jungla. D'aquesta manera els soldats havien de perdre tot un dia per a caçar-ne només uns quants, mentre tota la resta els escapava.

Avui encara, els lacandons practiquen la poligàmia. El lloc que cada grup escull es troba sempre prop d'un riu, i aquell lloc és considerat com de la seva propietat privada. Quan arriben a un indret que els plau, el primer que fan és cremar-ne tota la vegetació. Els troncs dels arbres més grossos, als quan l'incendi només socarrima, després són tallats si fa no fa a l'altura de cinquanta centímetres del sòl. Al mig de la clariana així formada, construeixen una o dues cases, o més ben dit barraques, que tan sols consten d'una teulada de fulles de palma, sostinguda per sis o vuit troncs. Com que no tenen parets, el vent hi xiula i la pluja hi penetra. Són, però, de grans dimensions i sempre hi resta un lloc sec en la part central, que és on es refugia la família les nits de tempesta.

El conreu es limita essencialment a cinc coses: plàtan, *papaya*, canya de sucre, moresc i *yuca;* a vegades també planten carbasses. La jungla, altrament, els dóna cacau i cotó selvàtic. Tot això fa que, junt amb la caça i la pesca, tant l'alimentació com la indumentària siguin adequades a la seva manera de viure.

Com sigui que ells mateixos s'anomenen *caribes*, el lloc on viu la família rep el nom de *caribal*. Per terme mig cada home és acompanyat de quatre o cinc dones i dels infants d'aquestes. Cada dona té una determinada missió a acomplir, i quasi sempre correspon a la que ocupa la plaça de favorita la tasca de teixir tots els vestits. Llur indumentària consisteix únicament en una túnica blanca i folgada que els arriba fins als peus i que té tres orificis: el més ample per a passar-hi el cap i els altres dos per

als braços. Aqueixes túniques són fetes amb cotó selvàtic, i resulten tan gruixudes i fortes que, a desgrat de no treure-se-les mai, ni de dia ni de nit, solen durar de dos a tres anys. Es l'única roba que cobreix el cos d'un lacandó, sigui home, dona, o criatura, i té extraordinari valor funcional, ja que per la seva gran amplada crea entorn del cos una capa d'aire fresc que es renova contínuament i, per altra banda, la seva llargada protegeix no tan sols el tronc, sinó també les cames, de les innombrables punxes que la selva presenta arreu.

Les llargues cabelleres dels lacandons, que de bones a primeres ens produïren astorament, també tenen un gran valor pràctic. No tan sols eviten, en part, les picades dels mosquits, sinó que al mateix temps impedeixen que l'anomenada *mosca chiclera* —paràsit terrible que ocasiona una gangrena lenta, silenciosa i total de les orelles— pugui sembrar els seus ous sota la pell.

La vida dels lacandons és summament primitiva. El varó s'encarrega de l'agricultura, que fet i fet consisteix només a sembrar i collir el moresc i la *yuca*. Com sigui que desconeixen l'existència de la rella, tan bon punt les males herbes comencen a envair els camps abandonen l'indret on residien i en cerquen un altre.

Per a la caça empren encara les sagetes i els arcs. Aquests darrers són construïts d'unes fustes tan resistents i ben treballades, que hom diria que són tornejats. La sageta conté en un dels extrems una pedra filosa mullada en verí i per l'extrem oposat acaba amb plomes de colors brillants.

Pesquen amb arpó, procediment que els ha d'ésser relativament fàcil, posat que els rius són molt clars i els peixos hi abunden moltíssim.

No tenen ni bancs, ni llits, ni cadires, ni taules, ni forquilles, ni plats; és a dir, absolutament res d'allò que contribueix al confort domèstic. Dormen a terra i mengen entorn del foc, asseguts en troncs d'arbres. De tant en tant hom veu una hamaca, obsequi d'algun viatger.

La carn, tant si és de porc senglar com de faixà, simi o *cojolite*, sempre la fan a la brasa. El peix el mengen bullit. La *yuca* —una mena de patata— la serveixen escalivada. Del moresc en fan les clàssiques *tortillas*, que Mèxic ha heretat de les civilitzacions aborígens. Si els convé guardar la carn d'un dia per a l'altre, empren el procediment de salar-la i posar-la a assecar al sol.

Les úniques bèsties domèstiques que es troben entre els lacandons són gossos, gats i gallines. Amb excepció d'aquests darrers, els altres animals són d'importació recent. Necessiten els gats per tal de combatre la gran abundor de rates; els gossos els delaten la proximitat dels tigres als caribals.

Els lacandons són gent extraordinàriament neta, sobretot les dones, les quals es banyen en grups, de dues a tres vegades cada dia. Després de la neteja corporal, passen hores i hores pentinant-se les unes a les altres, ja que és l'únic sistema que coneixen per a combatre els polls.

El cap de cada tribu n'és alhora el sacerdot. En les meves converses –si és que es pot aplicar aquest mot a una sèrie d'esforços lingüístics acompanyats de complicades gesticulacions– amb diversos adults, vaig arribar a la següent conclusió: Un cop a l'any es reuneixen tots en els antics temples maies, Bonampak entre ells, i ofrenen als déus unes olles de fang que tenen esculpides a la part davantera unes figures estranyes que simbolitzen divinitats. L'ofertori va acompanyat d'un recital d'oracions diverses, apreses verbalment dels avantpassats, i de la crema de *copal*, una resina que només usen per a aquestes ocasions solemnes. A canvi de resar-los un pare-nostre, vaig poder oir una de les seves pregàries, d'una tonada dolça i suplicant, barreja de gemec i càntic. Per aquestes cerimònies religioses anyals, alguns caps de tribu porten túniques de colors llampants. Aquests *cotones* i les olles de fang que ofrenen als déus representen les úniques expressions artístiques de les tribus que viuen al llarg del riu Lacanhà. *

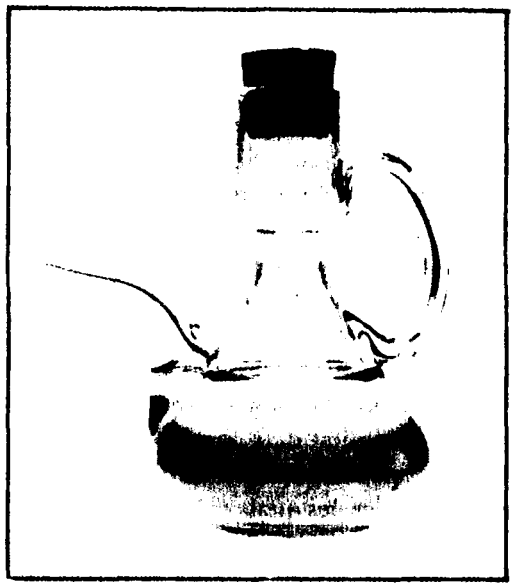

Les especialitats més exquisides de la cuina catalana a Mèxic.

MESON DEL CID

Humboldt 61 Mèxic 1. D.F.
Tels. 521.1940 521.1661 512.7629

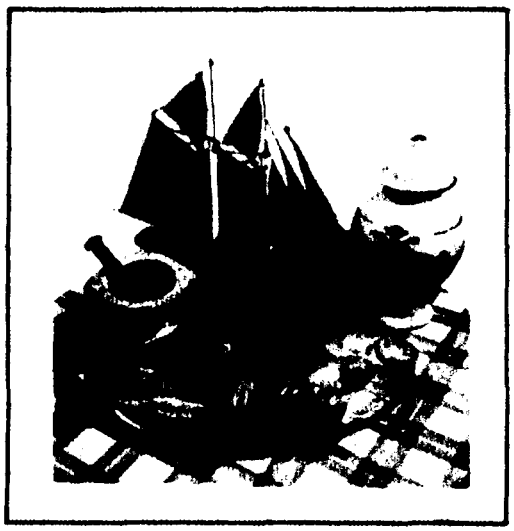

DISSABTES AL VESPRE SOPARS MEDIEVALS

OFFSET ENCUADERNACION IMPRENTA

LA ANTORCHA, S.A. DE C.V.

TLAXCOAQUE No. 8, 06090 MEXICO, D.F.

588-51-72 (FAX) 588-49-37

CAJAS PLEGADIZAS. ETIQUETAS. CATALOGOS. FOLLETOS. MENUS. LITERATURAS.
ESTAMPADO A CALOR. REMISIONES. FACTURAS (AUTORIZACION SHCP)

LA TORNA DESDE 1941

240 HABITACIONS AMB:
MINI BAR
TELEVISIÓ COLOR
CANAL VIDEO
PISCINA TERMAL
PISCINA EXTERIOR
SAUNA

IPRINCIPAT D'ANDORRAI

HOTEL ROC BLANC ANDORRA LUXE

GIMNÀS
JACUZZI
GALERIA DE BOUTIQUES
GARATGE
4 RESTAURANTS
PIANO BAR
SALES DE CONGRESSOS

VACANCES SALUT - POSTA EN FORMA

TRACTAMENT GEROVITAL (Dra. Aslan)	14 dies
CELULOTERÀPIA (Dr. Niehans)	7 dies
TERÀPIA ANTI-REUMATISME	14 dies
OXIGENOTERÀPIA (Prof. V. Ardenne)	14 dies
TERÀPIA APRIMAMENT (Dr. Escoda)	14 dies
TERÀPIA ANTI-STRESS	7 dies
LASER/MAGNETOTERÀPIA	12 dies
ALTA ESTÈTICA FACIAL/CORPORAL	10 dies
TYMOTERÀPIA	12 dies

PER MÉS INFORMACIÓ DIRIGIR-SE A:
HOTEL ROC BLANC, Plaça Co-Prínceps No. 5, ANDORRA Telèfon (33628) 21486 telex 224 AND

Dra. CARMEN ALICIA DE VIVÉ

Psicòloga clínica
MAESTRIA EN PSICOANÀLISI

Especialista en Psicoteràpia per a Adults

Consulta prèvia cita

Telèfons
Particular: 658-1899
Consultori: 554-8021

Consultori
Omega 233
Col. Romero de Terreros
04310 México, D.F.

DR. RAFAEL VIDAL ANGLÈS

Cirurgià Dentista

Telèfons: 523-6018

Horari de 10 a 1 i de 4 a 8

Urgències 523-6018 Servei de contestador automàtic

INSURGENTES SUR 682-305 COL. DEL VALLE 02030 MEXICO, D.F.

centre quiropràctic benet, s.c.

Examen i tractament de la columna vertebral i del sistema nerviós, previ estudis radiològics i neurològics (termografia) i anàlisi postural.

DR. ENRIQUE BENET CANUT
Palmer College of Chiropractic
Ced. Prof 381973

GUTENBERG 133 COLONIA ANZURES 11500 MEXICO, D.F.
TELS: 250-0433 250-8796 - 251-3055 395-8133 (clave 9488)

MEMBRE DE:
- COLEGIO DE PROFESIONISTAS CIENTIFICO QUIROPRACTICOS DE MEXICO, A.C.
- SOCIEDAD CIENTIFICO QUIROPRACTICA DE MEXICO, A.C.
- FEDERACION MEXICANA DE QUIROPRACTICA DEPORTIVA, A.C.
- FEDERACION LATIONAMERICANA DE QUIROPRACTICA, A.C.
- WORLD FEDERATION OF CHIROPRACTIC.- Federación Mundial de Quiropráctica
- AMERICAN CHIROPRACTIC ASSOCIATION.- Asociación Americana de Quiropráctica
- INTERNATIONAL CHIROPRACTORS ASSOCIATION.- Asociación Internacional de Quiropráctica
- FEDERATION INTERNATIONALE DE CHIROPRACTIQUE SPORTIVE.- Federación Internacional de Quiropráctica Deportiva

PASTISSERIA SUÏSSA

JAUME BASSEGODA
ESPECIALITATS SUÏSSES I CATALANES
Parque España 7 (entre Oaxaca i Sonora)
ESTACIONAMENT PROPI
Tels.: 211 09 51
211 09 04

Syntorgan, S.A.

PRODUCTES QUÍMICS.
FARMACEUTICS.
INDUSTRIALS.
EXTRACTES VEGETALS.

SUR 4 No. 261
COL. A. ORIENTAL
DELG. IZTACALCO
06500 MEXICO, D.F.

TELS.
558-20-02
763-63-09

FAX
558-94-66

MEDITRA
AGÈNCIA DE VIATGES

ESPECIALISTES EN VIATGES COMBINATS
AVIÓ-CREUER-TREN-HOTELS
IMPORTANTS DESCOMPTES A GRUPS

PRESSUPOSTS SENSE COMPROMÍS

682 9621
9496
9246
FAX 682.9121

INSURGENTES SUR 569-302 (casi esquina Xola)
Colonia Nápoles 03810 MEXICO, D.F.

Restaurant

DON DENIS

MARISQUERIA CAFETERIA

Master de Popularitat

RESTAURANTS

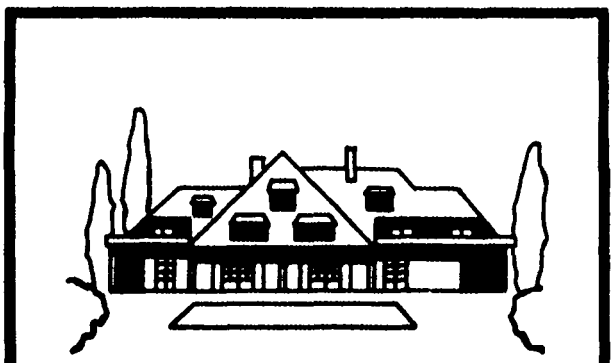

LLICORELLA

RELAIS & CHATEAUX

895 00 44 — 895 01 51

CUBELLES (Barcelona) Espanya

SANTI SANTAMARIA

EL RACÓ DE CAN FABES

Carrer Sant Joan, 6 - Tel. (93) 867 28 51
Fax: 867 38 61
Sant Celoni
Barcelona

ANGELS SERRA

elle
BOUTIQUE

Centre Comercial "FORUM"
Avda. Carlemany, 36
LES ESCALDES
(PRINCIPAT D'ANDORRA)
Telèfon 21 7 06

En la seva escapada a Andorra...

RESTAURANT
LA PAELLA
CUINA CASOLANA

Avda. Les Escoles, 3. **Tel. 20927**
ESCALDES (Principat d'Andorra

HOTEL RESIDÈNCIA
NUÑEZ URGEL

CARRER COMTE D'URGELL 232-234
TEL. 322 41 53
08036 BARCELONA

CARRER PROVENÇA 88 —BARCELONA— TEL 430-00-29

El nou local fou inaugurat l'any 1980. La casa antiga data del 1942.

Tot i que, pel que fa a especialitats culinaries, les Cuines de Mercat, Catalana i Internacional són les protagonistes, deixem que la imaginació suggereixi i guiï per elaborar els plats que paladejareu amb gran plaer.

JAUME BERGUES ERICH

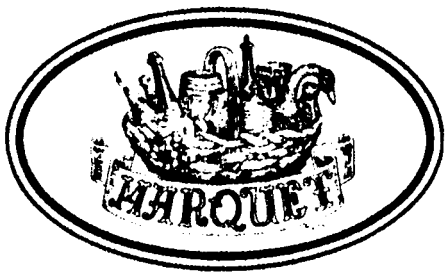

Avgda. Carlemany, Botigues Molines, s/n. Tel. 20 7 22
ESCALDES Principat d'ANDORRA

Hotel - Restaurant

Chalet del Golf

AL COR DEL PIRINEU

PUIGCERDA (Girona)

☎ 880 962 y 880 950

SOLCA
Lenceria

Centro Comercial Mesa
Avda. Carlemany, 60-62
☎ 23 8 54 - ESCALDES

SOLEA
Boutique

Avda. Carlemany, 34
☎ 20 0 42
ESCALDES - Principat d'Andorra

PASTISSER CONFITER

VIVES

ANDORRA LA VELLA • LES ESCALDES

Avinguda Meritxell, 84
Telèfon, 21 0 94
ANDORRA LA VELLA

Avinguda Carlemany, 80
Telèfon, 21 2 11
LES ESCALDES

Plaça dels Co-princeps, 1
Telèfon, 21 6 92
LES ESCALDES

ADMINISTRACIO I OBRADORS:
C. Doise Pujal, 8 Telèfon 20 5 88 ANDORRA LA VELLA

LA PAELLA PEL MÀNEC

La saga de Pep Bolet

LLUÍS MARCET

Fa molts i molts anys enrera, un vaixell espanyol amb destí a les Amèriques, per una errada del pilot, errada a la que no era pas del tot aliena una voluminosa garrafa de rom que duia d'estranquis, feu escala a Barcelona. Greu hagué d'ésser l'errada, doncs Barna no hi figura, ni per casualitat, a la ruta de les Indies.

El capità, barreja de "maragato" i celta, aprofità l'oportunitat per assortir-se de mercaderies, de les que no es troben a cap mercat andalús. Malgrat tot -es digué-, amb el negoci extra s'oblidarà l'endarreriment. Però l'infeliç pilot fou fuetejat, a l'estil de l'època, i engrillonat a les Rambles, on l'elixir local i les abraçades mercenàries li feren, de seguida, oblidar el seu fracàs.

El lloc del pilot fou cobert per un mariner de Sant Feliu de Guíxols, que s'empescà amb tant d'entusiasme les proeses d'un rebesavi seu, almogàver, que recorregué centenars de vegades la Mediterrània, el Màrmara, l'Azov i el Caspi, gairebé sempre trompa i amb èxit, que sense voler-ho, va convèncer el capità.

Aquest ampli currículum feu, per descomptat, que d'immediat el contractessin, tot i que no fou degudament informat dels seus drets i obligacions fins el dia següent, ja a bord.

Com els condemnats a mort, se li concedí un últim desig, que com al conte de fades es multiplicà en tres: un test amb geranis, un porró i una barretina de recanvi.

De com va aprendre la tècnica de pilotatge, val més que no en parlem, doncs caldria una altra crònica, però evidentment no li foren pas aliens els gens hereditaris i el seu natural amor a la mar.

Com ja feia temps que s'havien descobert les Amèriques els crits de Terra! Terra! foren corejats amb entusiasme però no passaren a la història.

En Pep Bolet -que així es deia el pilot de la nostra història- cuidava amb sol.lícit amor el gerani. El porró li donà a guardar al capità, perquè no estaven les gresques i els saraus per tenir cura del vidre.

Com a bon català, en arribar a Mèxic no li entusiasmà pas el clima tropical, i xino xano arribà al D.F., lloc privilegiat sense eixos vials, ni marxes de protesta. I, malgrat que en aquell temps sí era la regió transparenta per antonomàsia, agafà el farcell, el porró i el gerani i la barretina i s'enfilà cap el Nevado de Toluca.

A mig camí es trobà immergit a un paisatge familiar: voltat de pins. Tombà a l'esquerra, caminà uns quilòmetres i després de caçar un conill d'un cop de pedra, considerà que per ésser tan lluny se sentia com a casa. Així que fent uns maons alçà un petit mas i plantà el gerani. Diuen que quan va morir deixà una gran zona poblada d'experts en beure el vi amb porró.

Del que mai s'assabentà en Pep Bolet és que espores del *Lactarius deliciosus*, àlies rovelló, arribaren en el test del gerani i sentint-se a un mitjà amorós es reproduïren feliçment.

Des d'aleshores, centenars d'anys després, a Salazar, la Marquesa, Valle de las Monjas, etc., etc., els rovellons neixen feliços perquè saben que són buscats amb passió.

S'amunteguen filantròpics, saltant alegres a les brases i més encara quan saben que acompanyaran una bona botifarra, un bon conill o unes sucoses costelles de xai. Amb all-i-oli, és clar. *

CLUB D'EMPRESARIS CATALANS A MÈXIC

Qui som?

El Club d'Empresaris Catalàns a Mèxic, A.C. s'inicià el 1984 i fou legalment constituït el 1986 per a:

* Promoure, potenciar i fomentar les bones relacions entres els pobles de Mèxic i Catalunya.

* Agrupar els empresaris catalans a Mèxic.

* Promoure, entre els associats, l'intercanvi i propagació d'experiències i coneixements comercials, industrials, científics i tecnològics; les inversions i les coinversions i, en general, l'ajut i cooperació mútues.

* Promoure les relacions i establir els acords oportuns amb entitats similars de Mèxic i de l'estranger.

* Actualment som més de quaranta socis els quals representem més d'un centenar d'empreses de Mèxic i de Catalunya.

Beneficis

* Comunicació i contacte empresarial entre socis.

* Possibilitat de creació de noves empreses entre associats.

* Ofertes de representació i coinversió amb empreses catalanes i espanyoles.

* Importants descomptes en:

Serveis aeris/Restaurants /Llibres/ Mobles d'oficina/ Vins i licors

Serveis

* Assessorament en afers d'exportació.

* Delegació del Club a Barcelona per gestions a Catalunya.

* Biblioteca amb publicacions d'informació empresarial. (Revistes, fullets, prospectes i catàlegs d'institucions governamentals, bancs i empreses de Catalunya, de la resta d'Espanya i Mèxic).

* Directori de socis agrupats per empreses i sectors.

* Servei a la seu social, per a missions comercials. (Telèfon, telefax, mecanografia, fotocòpies, arxiu, correu, missatgeria, tramesa de documents, mostres i paquets via courier, etc.)

* Conferències per a informació i assessorament sobre temes fiscals, laborals, comptables, d'inversió, assegurances, migració, etc.

Els nostres objectius

* L'obertura del Club als empresaris de diferents països que s'interessin a establir relacions de negocis amb Mèxic.

* Ampliar els beneficis pels membres del Club.

* La creació del premi "Terra Nostra" com a reconeixement a la millor o major divulgació de productes catalans a Mèxic.

* La realització d'una fira-exposició de productes de Catalunya a Mèxic i viceversa.

El mes de desembre de 1992 el president del CECM, Ramon Praderas i el vice-president Andreu Palau, anaren a Santiago de Xile, convidats per l' "Associació d'Empresaris d'Ascendència Catalana", coincidint amb el viatge del M.H. President Jordi Pujol a aquell país i on tingueren profitoses converses amb les autoritats catalanes i amb empresaris xilens.

De reunions anteriors sorgí la idea de la creació de la "Federació d'Empresaris Catalans a Amèrica"; raó per la qual Ramon Praderas anà a Barcelona, el gener proppassat, per tal d'entrevistar-se amb el M.H. President Pujol, J. Vallvè (Comissionat per a Actuacions Exteriors), J. Angeri (Director General de Promoció Comercial) i J. Cortadella (Director de COPCA), per tal d'iniciar les gestions per a la creació de l'esmentada Federació.

El gener d'enguany es celebrà l'Assemblea General Ordinària del CECM i entre altres acords, es nomenà la nova junta directiva que quedà constituïda per:

President:	Ramon Praderas
Vice-President:	Andreu Palau
Tresorer:	Jaume Romagosa
Secretari:	Josep Rodríguez
Vocal 1er.:	Francesc Domènech
Vocal 2on.:	August Pi-Sunyer
Vocal 3er.:	Joan Plans
Vocal 4rt.:	Pere A. Vilalta

CATALUNYA, CUBA I MONTSERRAT

Cuba és un dels indrets d'Amèrica on s'ha mantingut amb més força l'empremta catalana. N'hi ha nombrosos testimoniatges i fins i tot hi ha un nodrit grup de cubans que reivindiquen les seves arrels -de vegades molt llunyanes- de Catalunya.

Entre aquests senyals el més important és la devoció per la Mare de Déu de Montserrat, present en diverses esglésies i amb una munió de capelles dedicades a aquesta advocació mariana, i també en carrers i noms d'establiments com hotels i botigues.

L'Havana compta amb tres capelles on es venera la Mare de Déu de Montserrat -i una a la de la Mercè- i a Matanzas i a Cienfuegos n'hi ha dues més.

A la capital de Cuba, a mig camí entre l'aeroport i la ciutat, just al davant del centre turístic Riocristal, hi ha una monumental església inaugurada el 10 de desembre de 1954, en substitució de la que entre 1922 i 1951 va existir al centre de l'Havana, depenent de la famosa Societat de Beneficència de Naturals de Catalunya. Aquesta església és una còpia de la capella de S'Agaró.

En aquesta església, la simbologia mariana i la catalana omplen tots els racons del santuari i del parc que l'envolta. Destaquen els vitralls i les llànties votives o el simpàtic detall d'un escolanet de guix. Les plaques de l'exterior donen fe de cent cinquanta anys de presència de Montserrat a Cuba. La Mare de Déu està en un cambril ornat amb escuts de Catalunya. Als peus de la imatge hi ha una reproducció del Sant Jordi del Palau de la Generalitat, i Sant Jordi també presideix la façana exterior de l'ermita.

La parròquia de Montserrat. Al carrer Galiano, també dit d'Itàlia, cantonada amb Neptuno, es troba aquesta parròquia. La imatge de la Mare de Déu de Montserrat es troba a banda dreta de l'altar major i el seu rector actual, Fernando de la Vega, va comentar que cada mes d'abril penja la bandera catalana. Al lateral dret hi ha una fornícula amb la Mare de Déu dels Desemparats, patrona de la ciutat de València. Els vitralls reprodueixen la creu de Sant Jordi. Mossèn Fernando demana que se li facin arribar estampes de la Mare de Déu de Montserrat, que fa anys que n'està mancat. La seva adreça és Apartado 594, La Habana 1, Cuba.

Al cementiri de Colon de l'Havana, on es troben panteons com el d'en Constant Ribalaigua, fundador del Restaurant Floridita, que Hemingway immortalitzà, curiosament situat al carrer de "Montserrate", o els de les famílies Guardiola, Coll i Sans, hi ha el magnificent panteó de la Societat de Beneficència, presidit per un grandiós vitrall de la Mare de Déu de Montserrat, que serveix per enterrar-hi els socis i els seus familiars.

A Matanzas, el 8 de desembre de 1875 va ser inaugurada l'església de la "Sociedad de Beneficencia de Naturales de Cataluña e Islas Baleares". Situada en un indret privilegiat, dalt d'un turó, gaudeix de la vista de la ciutat i el port de Matanzas per una banda i la vall de Yumuri per l'altra.

L'edifici està en reconstrucció - s'havia ensorrat el sostre i ara ja l'han refet- però no es conserva cap element de culte catòlic. A la plaça de l'església hi ha quatre figures femenines que representen les quatre províncies del Principat. El senyor Roberto Ruesca López de Vilavicencio, de la Direcció Municipal de Cultura de Matanzas va manifestar la seva intenció de convertir-lo en un museu de l'emigració espanyola a Cuba.

El 18 d'octubre proppassat s'hi va celebrar el tradicional aplec de "la Colla", que és l'única reminiscència de l'antiga romeria dels catalans de Matanzas, tal com recull Ernesto Chávez a "La fiesta catalana" (1989).

De la gran quantitat d'entitats, orfeons i revistes catalanes que hi havia a Cuba només queda la Societat de Beneficència de Naturals de Catalunya, a l'Havana.

A Santiago de Cuba, el professor Francesc Prat i Puig, autor de l'impressionant estudi *El barroco en Cuba*, ànima dels museus de Santiago, és el darrer representant de la vida cultural catalana a Santiago. Al Santuari de la Mare de Déu de la Caridad del Cobre, la patrona de Cuba, hi ha una placa dedicada a sant Antoni Ma. Claret, que en fou arquebisbe.

La gent que en aquests moments manté el centre català de la Beneficència serven amb esperit patriòtic el patrimoni de la societat degana de les entitats catalanes fora de Catalunya, la Ma. Antònia Salazar, la Lola Rossic, la Lola Gili, les germanes Rovira, la Lola Garganta, que fa de professora de català, la Margarida Ugé i el Lázaro Daniel que és el que té cura de l'edifici, entre molts d'altres, atenen 902 socis dels quals n'hi ha 72 de benefactors i 113 nascuts a Catalunya.

La Beneficència s'encarrega de repartir entre els seus socis l'ajut que compren amb els diners que periòdicament els són tramesos per la Presidència de la Generalitat de Catalunya —i atesa l'actual situació de l'illa, es pot dir que moltes famílies catalanes poden subsistir gràcies a aquest ajut.

Tenen cura del local social situat a Consulado 68, entre Refugio y Genios, CP.10200; tel. 63-7589, on conserven una magnífica biblioteca amb la majoria de revistes i llibres catalans publicats a Cuba. També guarden part dels arxius de l'antic Centre Català situat al Prado, dissolt el 1965.

Una de les coses que més impressionen és l'Esbart de la Beneficència, sota la direcció de Carlos Velázquez. Un centenar de joves cubans, alguns d'origen català, ballen danses catalanes i evidentment sardanes. En Carlos va sol.licitar que els enviessin vídeos del sistema Beta Max de danses catalanes i llibres de coreografia de ballets catalans.

La presència catalana a l'illa es nota tant en noms de carrers, com el "Carrer de Barcelona", just al darrera del Capitol de l'Havana, com en els de fàbriques de tabac "Partagàs", "Gener", industrials de rom com "Bacardí" o fins i tot la sorprenent gravació en català de "Desembre congelat" fet per l'eminent músic cubà Bola de Nieve.

RAMON FELIPÓ I ORIOL

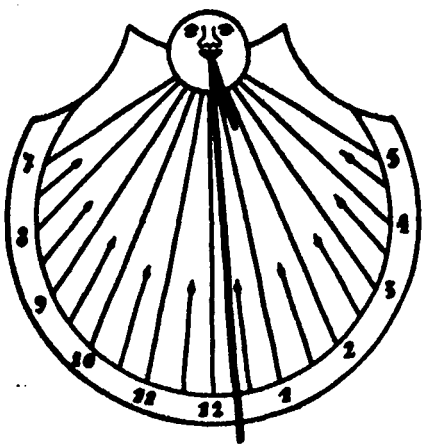

CIUTATS MÉS POBLADES

	1981	1991	Variació
Barcelona	1 752 627	1 643 542	—109 085
L'Hospital de Llobregat	295 074	272 578	—22 496
Badalona	229 780	218 725	—11 055
Sabadell	186 123	189 404	3 281
Terrassa	155 614	158 063	2 449
Santa Coloma de Gramenet	140 613	133 138	—7 475
Lleida	106 814	112 093	5 279
Tarragona	109 112	110 153	1 041
Mataró	97 008	101 510	4 502
Reus	79 245	87 670	8 425
Cornellà de Llobregat	91 563	84 927	—6 636
Sant Boi de Llobregat	72 926	77 932	5 006
Girona	63 308	68 653	5 345

ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ

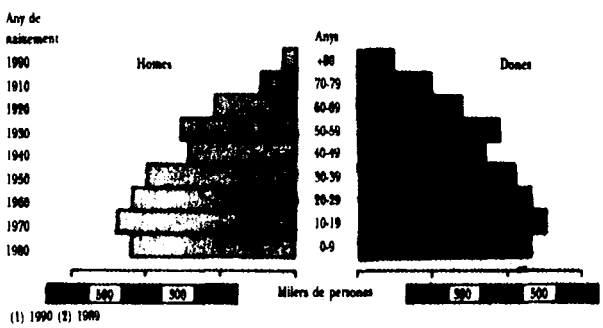

ESTADISTIQUES COMPARATIVES CATALUNYA-ESPANYA

OCUPACIÓ

	4t trim. 1990	4t trim. 1991	Espanya
POBLACIÓ DE 16 ANYS I MÉS (milers de persones)			
Activa	2 531	2 533	15 125
Ocupada	2 209	2 208	12 559
Aturada	322	325	2 566
Inactiva	2 250	2 286	15 461
Comptada apart	35	24	219
TOTAL	4 796	4 843	30 806

VALOR AFEGIT BRUT PER TERRITORIS

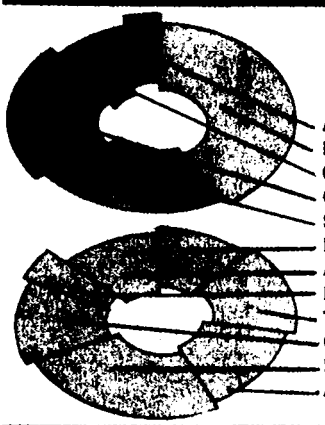

	Milers de milions de pesetes	%
Agricultura	142	2.3
Indústria	2 375	38.5
Construcció	393	6.5
Comerç	1 294	20.9
Serveis	1 995	32.2
Energia	351	13.9
Alimentació	358	15.1
Paper	150	6.3
Tèxtil	312	13.1
Químic	321	13.5
Metalúrgic	601	25.3
Altres	303	13.9

POBLACIÓ ACTIVA

Agricultura	78	90	1 474
Indústria	843	802	3 213
Construcció	207	224	1 536
Serveis	1 252	1 293	7 916
Sense classificar	151	124	985
TOTAL	2 531	2 533	15 125

PRODUCTES AGRÍCOLES

	1990	1991	Espanya
(tonelades)			
Cibada	20 140	26 607	3 677 100
Blat	216 470	279 992	5 392 200
Patates	295 567	262 999	5 178 800
Pomes	326 430	170 862	567300
Préssecs	134 765	130 446	690 700
Vino (milers d'hectòlitres)	2 855	3 335	32 502

PRODUCCIÓ

	1990	1991	Espanya
Producte Interior Brut (pesetes)	10 354 073	11 397 585	56 150 986
	1990/89	1991/90	Espanya
Producte Interior Brut (% variació)	4.2	2.8	2.5
Agricultura	1.3	—1.7	-0.2
Indústria	3.3	1.6	1.6
Construcció	9.2	6.1	4.5
Serveis	4.2	3.2	2.8

*

PRODUCTES INDUSTRIALS

	1990	1991	Espanya
Petroli (milers de tm)	674	963	1 067
Productes petrolers (milers de tm)	8 328	8 513	54 446
Energia elèctrica (GWh)	27 343	27 948	146 637
Hidroelèctrica	3 357	4 173	26 722
Termoelèctrica	23 986	23 775	119 915
Ciment (milers de tm)	5 127	4 854	27 582
Licitació oficial (milions de pta)	234 615	184 838	1 500 595
Obra pública	163 033	129 083	1 031 613
Edificació	71 582	55 755	468 982
Vivendes acabades (nombre)	36 700	32 007	270 290
Automòbils de turisme (unitats)	326 195	362 189	1 858 689
Vehicles industrials (unitats)	71 612	56 202	274 072
Motocicletes (unitats)	77 668	75 885	92 037

FONT: Catalunya estadística (maig 1992). Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona.

Nota: Les xifres de la columna d'Espanya corresponen a les de l'últim any de les de Catalunya.

DONACIONS A LA BIBLIOTECA POMPEU FABRA

Durant l'últim any hem rebut centenars de llibres donats per socis i amics nostres, que han passat a enriquir la col.lecció de la Biblioteca Pompeu Fabra!!

D'entre ells volem destacar, perquè són vertaderes joies editorials, els següents:

Història natural dels Països Catalans, Vol. 6: *La flora*
Història natural dels Països Catalans, Vol.11: *Fauna Ictiològica*
(donats per l'Oficina de Asuntos Culturales de la Embajada de España)
Són volums enciclopèdics a tot color amb il.lustracions de rigor científic que ara ja no s'acostumen i que satisfan a l'estudiós més exigent.

El nostre patrimoni: Girona ciutat, per Jordi Olavarrieta, Josep Maria Marquès i Antoni Pladevall (donat per Antoni Hostench i Figueres de la Càmara de Comerç, Indústria i Navegació de Girona).
Fotografies bellíssimes amb les explicacions de localització geogràfica i història corresponents de manera que el lector pot conèixer, o evocar, completa i plaentment la ciutat de Girona.
El món de Joan Amades del Centre de documentació i recerca de la cultura tradicional i popular.
(donat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya).

Diccionari dels catalans d'Amèrica, Vols. I, II i III
(donat per la Comissió Amèrica i Catalunya 1992)

Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana, per Joan Coromines. 9 volums
(donat per voluntat expressa d'Abelard Fàbrega i Esteba)
Un clàssic. La font més completa i autoritzada sobre l'origen del nostre idioma.
El Llobregat, un camí d'aigua per Joaquim Castells i Màrius Carol.
El Palau Güell per Jaume de Puig
L'Institut del Teatre, 1912-1988, Història gràfica per Manuel Royes i Marta Mata i Garriga
L'escenografia catalana per Isidre Bravo.
(donats per Manuel Royes, president de la Diputació de Barcelona).

Altres volums interessants:

Entre el mite i l'oblit: 50è aniversari de l'afusellament del president de Catalunya.
Vicens Riera Llorca. Fent memòria: Ajuntament de Pineda del Mar, amb la col.laboració d'Avel.lí Artis Gener i Pere Calders entre altres.
Monestir de Sant Joan de les Abadeses, pel Dr. Eduard Junyat
Els catalans a les Indies (1493-1830) 3 volums
Els catalans i el món indígena americà
Misioneros valencianos en Indias, Toms I i II
Homage to Ramon Llull - Catalan Review - número especial

Altres:
La pell del somni (poemes) per Carles Duarte
L'exèrcit de Catalunya Col.lecció Signe de contradicció
200 plats casolans de cuina catalana, Editorial Millà
Cinc mil refranys catalans i frases fetes populars (Recull).
Editorial Millà
Quadern de català per als comerços i les indústries
Consideració íntima d'en Pau Casals per Josep Maria Inglès i Ràfegas
L'Orfeó Català, un cant i una senyera
Palau de la Música Catalana
(aquests dos donats per en Fèlix Millet, president de l'Orfeó Català de Barcelona)
El llibre de les neules i els torrons per Josep Vives Molins
Antroponímia: Història dels nostres prenoms, cognoms i renoms, per Enric Moreu-Rey
Els caves de Catalunya per Luis Bettonica
Guia de festes tradicionals de Catalunya per Joan Amades
Es molt senzill: digueu-li Catalunya per Josep Guia
Dites i refranys populars de la comarca del Pla de l'Estany
Premsa catalana clandestina i d'exili 1917-1938 per Joan Creixell
Jaume Martinez i Vendrell: Una vida per Catalunya, per Antoni Malaret i Amigó
Tirant lo Blanc, Edicions Proa
Versos perversos, Editorial Empúries

Uns altres més:

La Psicologia del humor y de la psicología (recopilació) pel Dr. Lou Paul Beloved
Oxkintok, una ciudad maya de Yucatán Misió arqueològica d'Espanya a Mèxic, 1986-1991
11 Obres teatrals, autor: Agustí Soler i Mas
Capital, omnia, vincit
Apartat 279 (swinging)
Ja sé que no s'estila
Els llits de Valldemosa
L'auca del Sr. Rusiñol
Barroc shop
La Filo i el Filet
Catalunya 988
Tagore, Sir o no Sir?
I jo què?
El gronxador
Lituània.Dels inicis a la tercera independència, per Jordi Bañeras i Marc Lepretre.
Tots els contes, per Josep M. Serra
Banc de dades per Tomàs Escuder
El límit dels rails per Quim Daví
Afers de roba per Isabel Bes
Imatges i paraules d'Editorial Mediterrània
Lucreci, *De la natura* d'Editorial Laia
i d'Edicions Proa:
Canigó
Ulisses
Macbeth
Gargantúa
El "Buscón"
L'anell dels Nibelungs
Llibre dels fets
Els Lusiades
Faust
El Quixot
El malalt imaginari
Tom Jones
Perceval
Robinson Crusoe
Les Metamorfosis
La cançó de Roland

D'ACÍ I D'ALLÀ

JOAN BELLMUNT, FA uns mesos, visitant pobles del Pirineu, va descobrir una làpida a la façana de l'església de Toloriu, a la comarca de l'Alt Urgell, gairebé arribant a la Cerdanya, que indicava que hi havia una princesa enterrada.

Intrigat, va investigar fins a descobrir que al castell de Toloriu visqué Maria Xipahuacin, filla de Moctezuma II, que es casà amb Joan Grau, un dels companys de Cortés a la Conquesta de Mèxic. La princesa morí el 1536.

JOAN GUITART, conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, ha firmat un conveni amb el director del Museu d'Art Modern de Nova Iork, Richard Oldenburg, per a muntar la més gran exposició que s'hagi fet mai del pintor Joan Miró als Estats Units. La inauguració serà el 13 d'octubre i restarà oberta al públic fins el 11 de gener de l'any proper. L'exposició fa part de les commemoracions amb motiu de l'Any Miró.

AL DIARI EXCÉLSIOR de la ciutat de Mèxic del 27 de març, el pastisser Jaume Bassegoda explicà a Bambi la tradició de les "mones", destacant el fet de que la xocolata, present de Mèxic al món, va aconseguir enriquir aquesta tradició tan antiga a Catalunya, de tal manera que avui no es concep una mona sense aquest derivat del cacau.

EL DIJOUS 18 DE MARÇ proppassat es va presentar al Teatro de la Ciudad —de Mèxic, D.F. — el grup de dansa contemporània Magnet i Burch, amb el seu espectacle "Vinyes verdes vora el mar", dintre del Festival Centro Histórico de la Ciudad de México, amb música de Bach, Fauré, Mompou i Vivaldi i poemes de Sagarra, Foix, Teixidor, Espriu, Salvat-Papasseit i Maragall. Precisament el títol és el d'un poema de Josep M. de Sagarra. Es un espectacle en el que "la coreografia uneix la dansa amb la música i els poemes. La idea és expressar, amb la dansa, les sensacions i els sentiments que suggereixen uns poemes sobre el mar i el paisatge", diu el programa. Uns dies abans, vàrem conviure amb el grup al nostre estatge social com a benvinguda a Mèxic.

Visita de Magnet i: Burch

EL DIJOUS 28 DE GENER va tenir lloc al Saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat el primer acte commemoratiu del centenari del naixement de Josep Vicenç Foix. Entre d'altres activitats, s'ha previst: una edició commemorativa amb reproducció de textos i de fotografies de J.V. Foix, així com de pintures i dibuixos de Joan Miró, Joan Ponç i Antoni Tàpies; la celebració d'un cicle sobre la figura del poeta organitzat pel Centre Català del PEN Club; recitals antològics; una "Aula Foix" organitzada per l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana amb la col.laboració de l'Ateneu Barcelonès; una edició facsímil de la revista sarrianenca *La Cònsola* amb col.laboracions de Foix; la presentació del llibre *J.V. Foix: cinc rutes literàries* de Carme Sobrevila i Manuel Carbonell, i diversos actes acadèmics i poètics.

DES DE MITJANS 1992 el Departament d'Ensenyament i el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya publiquen un *Full Informatiu del Lector* (mes a mes). En el número de novembre hi ha un article força interessant: "Propostes per a l'ús de la literatura a la classe de català com a

llengua estrangera", firmat per Trinitat Margalef. Qui s'hi interessi pot acudir a la Biblioteca Pompeu Fabra de l'Orfeó Català de Mèxic.

EL CASAL CATALÀ DE PUEBLA està en recés, però s'ha donat temps per a col.laborar a establir la Residencia para Ancianos San José de les germanes josefines de la caritat. Igualment, va lliurar peces i objectes per a l'exposició *Rastreadores e Identidades* al Museo Regional de Puebla, exposició que aconseguí crear consciència sobre les mescles dels pobles i les vinculacions d'uns i altres.

EL CASAL CATALÀ DE GUAYAQUIL va celebrar el seus primers 10 anys el 19 de març proppassat (diada de Sant Josep) amb una gegantina coca i crema catalana.

10 anys del Casal de Guayaquil

HEM REBUT, com de costum, el butlletí *Nostra Veu* del Casal Català de Costa Rica del mes de febrer d'enguany. El contingut dóna compte de les activitats programades per a l'any 1992, analitza els jocs olímpics de Barcelona i enumera diverses tradicions de casa nostra. Màrius Zaragoza, president del Casal, ens informa: "També a nosaltres ens preocupa difondre els fets de la Catalunya Enfora, per tal de que els catalans d'arreu del món sentin que no estan sols a la lluita per conservar la identitat nacional catalana, lluny de la Pàtria enyorada." ✱

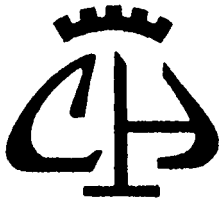

HOTEL EL CASTELL
✱✱✱✱

Director
JAUME TAPIES

APARTAT DE CORREUS 53
Tel. (973) 35 07 04 - 35 10 41
TELEX CSEU 93610
25700 LA SEU D'URGELL (Lleida)

RECULL D'ACTIVITATS DURANT L'EXERCICI DE L'ANY 1992

12 de gener. Diada de Reis i festival de danses i cançons infantils sota la direcció de Dina i Núria de Alva amb l'arribada dels 3 reis d'Orient, al "Foro del Dinosaurio del Museo Universitario del Chopo". Va haver-hi una assistència de més de 110 persones, entre grans i menuts.

17 de gener. Va tenir lloc una xocolatada per a la mainada que resultà d'allò més animada.

13 de febrer. Vàrem assistir a la inauguració d'una exposició de fotografia en blanc i negre d'Adrian Delgado, fotògraf molt jove però ja amb una notable experiència i un punt de vista molt personal i interessant.

15 de febrer. Ens visità Jaume Alberdi i Cornet, president de l'Associació de Països Catalans al Puerto La Cruz, de Veneçuela, qui va fer lliurament d'una placa commemorativa de la trobada.

26 de febrer. Conferència de Josep Ribera sobre la Commemoració del Centenari de les Bases de Manresa, que constituí gairebé una lliçó magistral de teoria política, amb molt bona assistència i molts aplaudiments.

28 de febrer. A la reunió del Consell Directiu es rep la visita d'uns periodistes del *Punt Diari* de Girona, que són a Mèxic per fer unes entrevistes i reportatges sobre els indígenes i recollir informació sobre la història de l'Orfeó.

29 de febrer. Tradicional festa de carnestoltes amb la participació d'uns 50 assistents, que resultà molt animada.

5 de març. Professional conferència de Josep Ma. Nadal sobre temes d'orientació fiscal, amb un molt interessant col.loqui.

6 de març. Els menuts es van divertir de valent amb la celebració de la festa de Carnestoltes per a la mainada.

12 de març. Inauguració d'una exposició de pintura d'Aurora Bolland, d'allò més interessant i amb la presència d'un bon nombre de consocis.

23 de març. Amb motiu de la visita a Mèxic de Mossèn Dalmau, un grup d'uns 40 socis varen gaudir d'un molt animat i interessant col.loqui amb "l'Home de Gallifa".

26 de març. Amb la presència d'una bona quantitat de socis, va tenir lloc la presentació del llibre *El General Prim i la Qüestió de Mèxic*, d'Antònia Pi-Sunyer.

9 d'abril. Visita i sopar amb Lluís Oliva, director de Catalunya Ràdio i Elisabeth Sabartés, corresponsal a Mèxic, amb un interessant intercanvi d'opinions i punts de vista sobre la possible emissió de certs programes de ràdio en català a Mèxic.

23 d'abril. Inauguració de la Fira del llibre, organitzada per la nostra bibliotecària Rosa Ma. Duran, que constituí tot un èxit d'assistència i d'organització, i un ben preparat concert de la Massa Coral sota la direcció del mestre Jaume Rodamilans.

26 d'abril. Vàrem celebrar com cada any la festa dels patrons de Catalunya, Sant Jordi i la Verge de Montserrat, amb la sempre emotiva participació de la Massa Coral a l'església i el tradicional Dinar de germanor al nostre estatge social.

3 de maig. Aplec de primavera a l'Ajusco i celebració del Dia del Nen.

11 de maig. Visita de Jesús Serra Santamans, conseller-delegat de la companyia d'assegurances Catalana Occident, organitzada pel nostre consoci Manuel R. Gaya.

21 de maig. Interessant i molt ben documentada conferència d'Elsa Cecilia Frost "De Umbría a la Alta California" amb bona assistència i amb col.loqui final una mica polèmic.

28 de maig. Exposició col.lectiva d'obra plàstica d'ex-alumnes de la Escuela Nacional de Artes Plásticas, entre ells Jaume Soler Frost.

18 de juny. Presentació del llibre "Yanga Sácriba" de Proudhon Carbó, molt aplaudit i amb l'assistència de més de 40 socis.

27 de juny. Tradicional revetlla de Sant Joan, amb bona assistència i tots els ingredients que fan al cas: coques, vi ranci, ballaruca, etc.

10 de juliol. Extraordinària presentació del "Cor de Càmara Vivaldi" de Vancouver, que eren de visita a la ciutat de Mèxic.

11 de maig

28 de maig

27 d'agost

3 de septembre

20 de septembre

20 de septembre

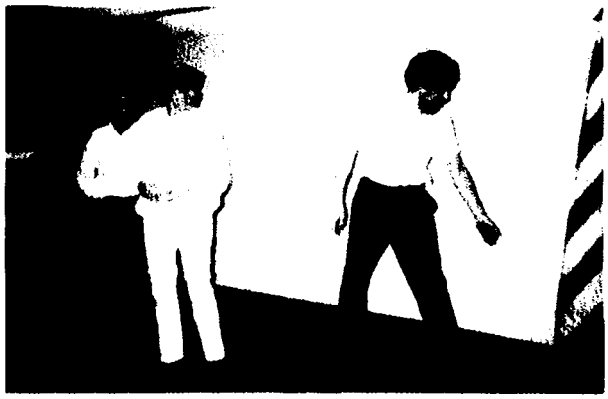

24 de septembre

8 d'octubre

29 d'octubre

5 de novembre

15 de novembre

17 de desembre

18 de juliol. Classe oberta de la Secció infantil, on la mainada va oferir una mostra de la tasca feta durant una colla de mesos a càrrec de Dina i Núria de Alva.

20 i 29 de juliol. Presentació de la Massa Coral a la Casa de la Cultura de la Colonia del Valle i al Club España.

30 de juliol. Assemblea de socis i canvi de junta directiva del F.C.Barcelona que queda sots la presidència de Josep Ma. Vilar. En acabar el consell directiu oferí un brindis a la Secció esportiva amb motiu del retorn a la primera divisió.

27 d'agost. Presentació del programa de divulgació "Ciencia y Deporte" de la UNAM, amb la presència del rector Dr. José Sarukhán. Aquest programa fou guardonat pel Comitè Olímpic de Barcelona amb el Premi Internacional de l'Esport i l'Olimpisme 92 "Joan Antoni Samaranch".

3 de setembre. Molt bon concert de jazz i molt aplaudit de "Duet" format per Antoni-Olaf Sabater, piano i Àngel Pereira, vibràfon i marimba.

10 de setembre. Com cada any es va fer la guàrdia en el Monument a "Los Niños Héroes de Chapultepec".

20 de setembre. Commemoració del Dia Nacional de Catalunya, que començà amb la guàrdia a l'altar de la Pàtria i el cant dels Segadors. Tot seguit el tradicional dinar de germanor, amb l'oferiment de l'acte a càrrec del president Escobedo i un interessant parlament a càrrec de Rodolf Santamaria. A la tarda es varen passar els darrers vídeos rebuts de Catalunya i no podia faltar la ballada de sardanes.

24 de setembre. Presentació de l'espectacle "... i la remor travessà el mar" concebut i realitzat per Marcel.lí Perelló i amb la participació d'Ana Ma. Palazon, Martí Soler, Josep Ferrer i Jorge Basaldúa, molt bona assistència i molts aplaudiments.

8 d'octubre. Exposició d'obra plàstica de socis de l'Orfeó, com era d'esperar amb una excel.lent assistència i l'ambient de les grans ocasions.

18 d'octubre. Aplec de tardor a Llano Grande, amb el Casal Català de Puebla. Molt mal temps i molt poca assistència.

22 d'octubre. Sopar anual que el Consell Directiu ofereix als directius i jugadors del F.C. Barcelona.

29 d'octubre. Exhibició de l'ofrena de morts, amb la participació de Montserrat Galí, Roberto Gallegos i Rafael Barajas com a expositors de la taula rodona sobre el tema "Tradicions al voltant de la mort", que amb la presentació d'Ana Ma. Palazon van parlar sobre el tema, amb una nombrosa assistència i una bona collita d'aplaudiments.

5 de novembre. Conferència de Til Stegmann amb el tema "La cultura catalana al món"

15 de novembre. Va haver-hi el ja tradicional Dinar dels joves de més de 70 anys, organitzat pel consoci Manuel R. Gaya. A la tarda, Concert de piano a quatre mans a càrrec de Marta Garcia Renart i Anna Gerhard al Palacio de Minería.

10 de desembre. Presentació dels nous mestres de la Massa Coral, Gabriel Saldívar i Guadalupe Campos, als cantaires.

15 de desembre. Assemblea general ordinària. L'acte fou presidit per Ricard Escobedo. Després dels informes de costum sobre l'estat financer de l'entitat i les activitats de l'any, el president que acabava el seu període, feu un resum complet i brillant dels seus gairebé vuit anys de presidència que fou, dempeus, d'aprovació entusiasta a la seva actuació. Després es feu l'elecció dels nous membres del Consell Directiu. L'acte continuà amb un brindis on s'expressaren els millors desitjos de que l'any 1993 fos venturós per a tots i per a l'Orfeó.

17 de desembre. La molt mexicana "Posada" de la Massa Coral amb tots els ingredients d'aquesta tradició.

18 de desembre. La secció infantil va passar una bona estona amb la molt animada "cagada del Tió".

*

ZAPATA

Ford

LA VOSTRA PREFERÈNCIA MARCA LA DIFERÈNCIA

Automòbils i Camions
- Nous i de poc ús -

Recanvis

Servei Especialitzat i Exprés

Atractius Plans de Crèdit

565-32-33

Automòbils Nous:	565-03-88
De poc ús:	390-09-27
Camions Ford:	390-83-11
Recanvis:	565-02-29
Servei:	565-39-08

Sor Juana Inés de la Cruz 25
Tlalnepantla, Edo. de Méx.

El Millor De ZAPATA... Els Seus Clients.

1906

VIDA

PRESENT
SEMPRE
EN

- diversos
- tècnics
- incendi
- transports
- automòbils
- responsabilitat civil
- múltiple empresarial
- múltiple

vida ●
grup ●
col. lectiu ●
accidents ●
personals
de ●
m

LA SEVA
SEGURETAT

DANYS

1993

Canamex, s.a. de c.v.

PRODUCTES QUÍMICS

VENDES: CANAMEX, S.A. DE C.V.
SAN LORENZO No. 1009 COL. DEL VALLE
MEXICO 12 D.F. TEL. 6-88-57-87
FAX 6-88-57-06

FÀBRICA: LOS ARCOS CHOLULA, PUE.
APARTADO POSTAL 150 PUEBLA, PUE.
C.P. 72730 TEL. 48-32-33
TELEFAX (22) 49-00-21

COMPTA AMB UNA ÀMPLIA GAMA DE TENSOACTIUS UTILITZATS PRINCIPALMENT COM A:

EMULSIFICANTS		Alcohols grassos
DISPERSANTS		Alquil fenols
AGENTS HUMECTANTS	ETOXILATS ⇨	Amines grasses Esters de sorbitan Triglicèrids
ESCUMANTS		Alcohols grassos sulfatats
ANTIESCUMANTS		Alquil fenol sulfonat Esters de gliceril
DESGREIXANTS		Esters de gliceril
ADDITIUS PER A PLÀSTICS		
RESINES POLIESTER		Esters de sorbitan
EMOLENTS		Octil fenol Nonil fenol
ADJUVANTS		Resines poliester Especialitats químiques
APRESTOS TÈXTILS		Alcohols grassos propoxilats

MESCLES DE TENSOACTIUS
No iònics
No iònics/aniònics
Aniònics/catiònics
No iònics/catiònics

LA MÀGIA DE LA QUÍMICA ESPECIALITZADA S'ANTICIPA A LES SEVES NECESSITATS:

gallarta
s.a.de c.v.

Som especialistes en:

Mieses 210
col. Valle del sur
09819 mèxic, d.f.
tel: 581-5807

* Impressió de tota classe d´ etiquetes amb o sense adhesiu
* Disseny, Creativitat, Qualitat i Servei

UN PRODUCTE

Per tota ocasió

Pastelandia

Pan Regina, S.A. de C.V.
Homero 513, 3er. piso C.P. 11570 México, D.F.
Tels.: 254-35-97 o 254-35-17 o Fax: 545-67-98

AMB AUTÈNTIC GUST CATALÀ

PERNIL
FUET
SOBRASSADA
BISBE
BOTIFARRA BLANCA I NEGRE
ETC.

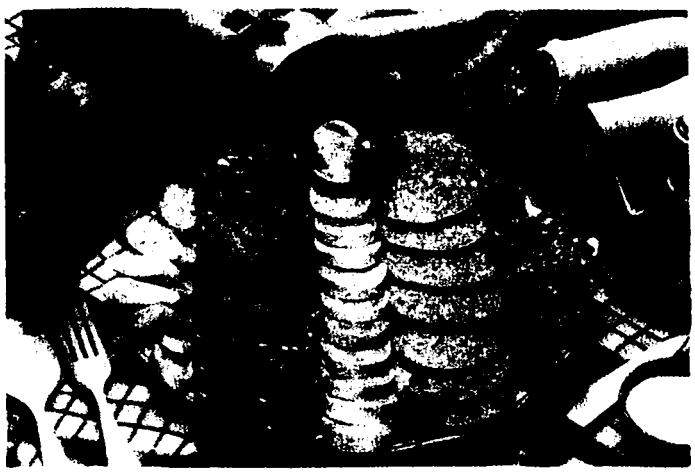

VISITEU
SAN MIGUEL DE ALLENDE
I VINGUEU A TASTAR-LOS

SALIDA A CELAYA Nº 22
SAN MIGUEL DE ALLENDE, GTO.
Tel. (465) 22585
Fax (465) 22152
Tel. DF 574 6676 (Srta. Laura Salas

Truqueu-nos per a fer la vostra comanda
y us l'enviarem a domicili envasat
al buit
Sol·licitem distribuidors
Properament: Dissabtes, cursos d'embutits catalans

Si volem parlar de llana. . .
ens caldrà identificar
aquest símbol:

33 anys al vostre servei

INDUSTRIAL LANERA, S.A. DE C.V.
Boleo # 54 Col. Maza
Tel. 789-91-00
Télex: 17-62-384 ILSAME
Fax. 789-94-21

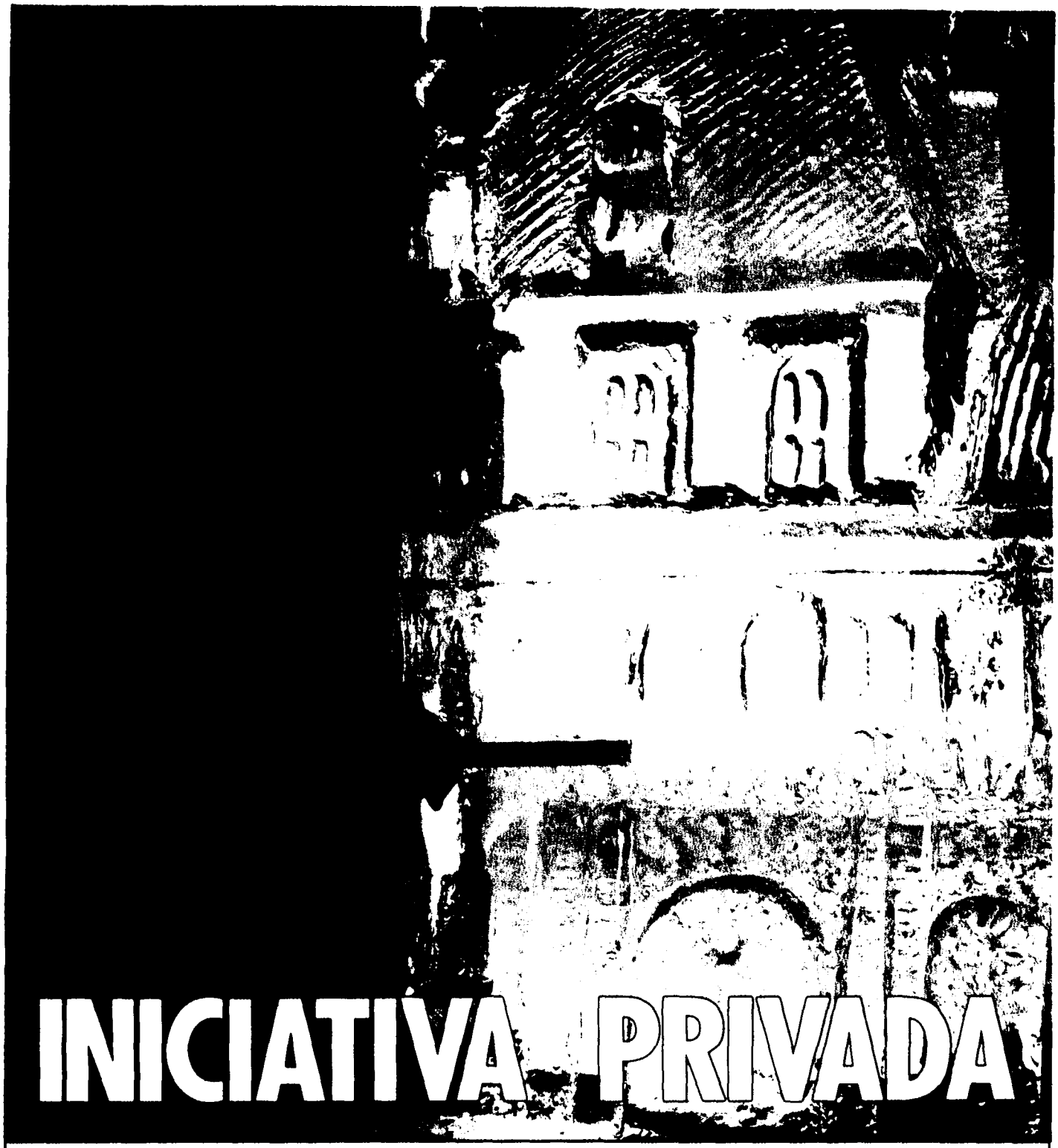

Iniciativa Personal.
Per la creació.
O la preferència per la
nostra classe executiva:
Classe Preferent.
Per servei. Per atenció.
Per relació cost-benefici.

Amb qualitat Europea i
calidesa llatina

IBERIA
LINEAS AEREAS DE ESPAÑA

elazraki & asociados

Nou!
Mundet
Baix en calories
SIDRAL
Mundet
Pasteurizado
Sense sucre
Sense sacarina